res & opprobria non ſermone, ſed ſilentio potius irrationabili digna erunt. MEG. Temperantiam dicere mihi videris. ATH. Hác ipſam dico. Quod igitur ex aliis nobis prodeſt plurimum, ſi cum additione maximè honoretur, rectiſſimè honorabitur; & quod ſecundo loco prodeſt, ſecundo honorandum. Atq; ita ſecundum ſucceſſionis rationem, ſi vnumquodq; honores qui deinceps ordine ſequũtur nanciſcatur, rectè vtiq; nanciſcetur. MEG. Eſt ita. ATH. Quid porrò? an hæc quoque à legiſlatore diſtribuenda eſſe dicemus? MEG. Maximè. ATH. Viſne partitionem cunctorum in opera ſingula & minima quæq; illi relinquamus? Tripartitam verò diuiſionem, quoniam & ipſi legum quodammodo ſtudioſi ſumus, teneamus, maxima & media & minima inuicem ſecernẽtes. MEG. Summopere. ATH. Oportere itaque dicimus ciuitatem, quæ pro humanis viribus ſalua felixq; futura ſit, rectè honores & ignominias diſtribuere. MEG. Sic eſt. ATH. Recta autẽ diſtributio eſt, vt prima & maximè honorãda cenſeantur animi bona, ſi adiũcta illis temperantia ſit. Secundo dignitatis gradu corporis bona ponantur. Tertio, externa poſſeſſio & pecuniæ. Hæc ſiquis legiſlator ciuitáſue trãſgreditur, vel pecuniam præcæteris honorãdo, vel poſterius aliquid honore prius collocando, neque ſanctè, neq; ciuiliter faciet. Rata hæc nobis habenda? an quomodo? MEG. Prorſus quidem. ATH. Hæc latius dicere nos induxit Perſicæ gubernationis conſideratio. Inuenimus autẽ eos peiores adhuc factos eſſe. Cauſámque eſſe dicimus, quia nimiũ populi libertate ſublata, dominãdiq; poteſtate magis quàm oporteret adaucta, ſocietatẽ in ciuitate & amicitiam ſuſtulerunt. Quibus corruptis, principes quoque nõ ſubditis ac populo, ſed proprio imperio cõſulunt. Quin etiã ſæpe exigui ſui cõmodi gratia, funditus euerti ciuitates, genteſq; amicas igne abſumi non curant. Ita hoſtiliter & abſq; miſericordia oderunt, & odio ſimiliter habentur. Ac ſi quando opus ſit vt pro eis populi pugnent, nullum rurſus communem in ipſis cõſenſum inueniunt, vt velint ex animo ſubire pericula, & pro principibus dimicare: ſed cùm innumeris penè hominibus: dominẽtur, inutiles tamen omnes habent ad bellum, & tanquam hominum indigẽtes, alios mercede conducunt, per mercenarios extraneóſque milites ſaluos ſe fore putantes. Præterea & inſanire cogũtur, cũ re ipſa prædicent nugas eſſe ea, quæ in ciuitate honeſta eſſe & honoranda dicuntur, ſi ad argentum & aurum conferantur. MEG. Ita fit. ATH. Sed de rebus Perſarum, quòd propter nimiam dominationem ſeruitutémq; non rectè modò ſe habeant, iam ſatis ſit dictum. MEG.

Attica democratia.

Omnino. ATHE. Atticam deinceps gubernationem ſimiliter percurrere decet, vt pateat quemadmodum libertas nulli ſubdita magiſtratui non paulò deterior eſt, quàm illa quæ mediocritatem magiſtratuum dominatione conſequitur. Nobis enim tempore quo Perſæ Græciam, imò vniuerſam penè Europam aggrediebantur, priſca quędam erat Reſpublica, & magiſtratus aliqui ex cenſu quadrifariam diuiſo erant, pudórque inerat, quaſi dominus, cuius cauſa legibus ſubiecti uiuere volebamus. Prętereа magnitudo terreſtrium maritimarúmque copiarum vſqueadeò nos exterruit, vt obſeruantius nos legibus & magiſtatibus obſequi & obedire coegerit. Quibus de cauſis maior inter nos exorta eſt beneuolentia. Fermè nanq; decẽnio antè quàm bellum nauale in Salamina geſtum ſit, Datis ipſe à Dario miſſus claſſem Perſicã in Athenienſes Eretriẽſeſq; duxit. Cui mors a Dario niſi has gentes ditioni ſuæ ſubiiceret, eſt indicta. Datis igitur ipſe Eretriẽſes breui tempore innumerabili militum copia penitus expugnauit, terribiliſque inde rumor ad vrbem peruenit noſtram, neminem Eretrienſium effugiſſe, ſed manibus inuicem milites iunctis, atque ita vniuerſa regione Eretrienſium circundata, omnes penitus compræhendiſſe. Hic rumor ſeu verus, ſiue nõ, cum cæteros Græcos, tum vel maximè Athenienſes perterruit. Quibus cum vniuerſam Græciam paſſim legationibus miſſis ad opem ferendam cohortarentur, nemo præter Lacedæmonios auxiliari voluit. Et iſti quidem ſeu bello quod aduerſus Meſſenen gerebãt impediti, ſiue alia quadam cauſa, non enim ſcimus, ſequenti poſt pugnam Marathonicam die opitulari venerunt. Poſt hæc magna in dies parare, multáque minari rex dicebatur. Interea Darius naturæ conceſſiſſe nuntiatur, ac filius eius atrox iuuenis imperium accepiſſe, nec à cœptis paternis deſiſtere velle. Cuius apparatus omnes in ſe conuerti Athenienſes propter Marathonicam ſtragem credebant. Porrò audientes defodi Athon, coniungi Helleſpontum, claſſis immenſam magnitudinem cumulari, nec mari, nec terra ſalutem ſibi fore putabant: præſertim quia in nullius pręſidio confidebant: quippe qui memoria tenerẽt, neq; tunc cùm primo illorum ingreſſu capti Eretrienſes fuerant, quenquam ſibi opem ferre, & pro eorum ſalute ſubire periculum voluiſſe. Idem igitur tunc terra ſibi euenturum putarunt, Mari verò nullam prorſus ſalutem inueniebant, cùm naues plus quàm mille adueherẽtur. Vnam verò ſalutẽ quamuis tenuem dubiámq; ſolummodo videbant. Nam cùm reſpicerent quæ antea geſta fuerunt, & quòd deſperata ſalute, tamen vicerunt, hac ſpe euecti, in ſeipſis ac diis tantũ inuenerunt ſibi refugium fore. Hæc igitur omnia eos maiori inter ſe beneuolentia copularunt, præſens inquam metus, & qui à legibus iam pridem iuerat, quem ſeruiẽtes legibus aſſecuti ſunt. Hunc ſæpe pudorẽ in ſuperioribus nominauimus, cui ſeruire omnes oportere diximus, quicunq; boni futuri ſunt: quo quiſquis afficitur, liber eſt & interritus. Ac niſi præſens ille metus pudori huic iunctus fuiſſet, nunquã ex huiuſmodi concurſione illi prouocati & vna conuenientes, deorum templa maiorũ ſepulchra, patriã ipſam, cæteróſque familiares atq; amicos defendiſſent, vt feciſſe narrantur, ſed ſparſi alius aliò abiſſent. MEG. Probè hoſpes, ac ſicut te patriãq; decet, dixiſti. ATH. Vera hæc ſunt, ô Megille. Nam quæ tunc geſta ſunt, ea par eſt tecum, qui ex natura paternarũ rerum es particeps, referre. Sed & tu & Clinias attentè conſiderate, ſi quæ ad legumlationẽ pertinẽt, dicimus. Neq; enim confabulandi gratia hæc enarro. Cuius autem gratia iſta dicam videte. Vt ſcilicet intelligamus idem nobis ac Perſis quodãmodo accidiſſe, dum illi quidem in omnem ſeruitutem plebem traherent, nos contià in merã libertatem. Quomodo verò & quid deinceps dicamus, habita iam verba & cõmodè dicta quodãmodo demonſtrãt. MEG. Probè loqueris. Sed conare quod modò dicebas apertius eloqui. ATH. Faciã. Non erat, ô amici, apud nos ex veteribus legibus alicuius rei plebs domina, ſed ſponte quodãmodo legibus ſeruiebat. MEG. Quibus legibus? ATH. Illis inquã quæ de muſica poſitæ fuerunt,

vt quo pacto libertas hęc nimia iam paulatim aucta ſit reperiamus. Diſtincta enim nobis tũc per ſpecies & figuras erat muſica. Fuitq; vna ſpecies cantus ad deos precibus placandos, quos hymnos vocabant. Huic altera cantus cõtraria ſpecies. Querulos hos cantus quis maximè appellaret. Alia ſpecies Pæon. Alia Dionyſij generatio, quam Dithyrambum arbitror appellatam. Erat & alia cãtus ſpecies, quam leges citharœdicas nominabant. His itaque aliiſq; quibuſdam lege ſtatutis nõ licebat alio genere cantus pro alio abuti. Auctoritas autẽ cognoſcendi hęc iudicandiq;, & damnandi ſi quis contra feciſſet, nec ſibilo, nec ineptis clamoribus multitudinis, vt modò tribuebatur: nec rurſus laudandi licentia plaudenti ſtrepentiq; turbæ, ſed præſtantibus doctrina viris erat cõceſſa, dabaturq; ipſis ad finem vſq; magno cum ſilentio audire. Adoleſcentes autẽ, pædagogi & plebs vniuerſa caſtigatione virgæ admonebantur. Hæc cum ita ordine fierẽt, multitudo ciuiũ libẽter parebat nec audebat tumultuosè quicquam iudicare. Tempore deinde procedẽte autores quidem tranſgreſſionis à muſica alienæ, poetæ ipſi fuerunt: qui ingenio quidem valebãt, ſed quod iuſtum atq; legitimũ in muſica eſſet, nõ ſatis obſeruabant, debacchantes vtiq;, & voluptati magis quàm oportuerit, indulgentes. Hi ſanè & lugubria hymnis, & dithyrambis pæonas coniunxerunt, tibiarumq; ſonos & cantus, citharæ cantibus imitati ſunt, omnibus omnia commiſcentes. Qui & imprudẽtes ob inſcitiam contra muſicam mentiti ſunt, aſſerentes eam quidem nullam rectam in ſe normam habere, ſed audientis voluptate, ſiue probus ille vir ſit, ſeu contra, rectiſſimè iudicari. Cùm igitur huiuſmodi poemata componerent, & talia vulgò dicerent, iniquum adeò & audax aduerſus muſicam vulgus hominũ reddiderunt, vt ſe planè poſſe ſententiam de muſica ferre crederet. Hinc theatra frequenter exclamare cœperunt, cùm ſilere anteà conſueuiſſent, quaſi quid pulchrum in Muſis, quid non, acutè ſentirent: atq; ita ex optimatum poteſtate, in prauam theatri potentiam res ipſa deſiluit. Si enim popularis potentia ſolùm liberorum hominum extitiſſet, nullum vtiq; magnũ incõmodum fuiſſet. Nũc autem ex muſica nobis incepit omniũ ad omnia opinio ſapientiæ, præuaricatióq; ſecuta eſt & libertas. Intrepidi enim erant, quaſi ſcientes: hæc licẽtia impudentiam peperit. Nempe ſi melioris opinio propter audaciã non timetur, idipſum penè pernicioſa eſt impudentia, quæ à libertate quadam temeraria proficiſcitur. MEG. Veriſſima loqueris. ATH. Hanc libertatem ea licentia ſequitur, quæ facit ne magiſtratibus ſubeſſe velimus. Ex hac originem habet & illa per quam patris matriſq; & ſeniorum ſeruitutem & præcepta cõtemnimus. Cúmq; prope tranſgreſſionis huius extremum ſimus, legibus quoq; parere recuſamus. In ipſo autẽ extremo, iuſiurandum, fidem, & omnino deos negligimus. Vnde ad priſcã illam Titanicámque reuoluti naturam, eadem illa iterum patiemur, duraque ſecula rurſum degemus, nec malorum finem vllum reperiemus. Sed cur hęc nobis dicta ſunt? mihi videtur ſermo velut equus vndiquaque reſtringendus, ne tanquam os habens effrene, impetu abreptus, ab aſino, iuxta prouerbiũ excidat. Interrogandum eſt igitur, cuius cauſa hæc dicta ſunt. MEG. Eſt vtiq;. ATH. Hæc ergo illorum gratia diximus. MEG. Quorum? ATHEN. Diximus nempe ad tria quædam eſſe latori legum reſpiciendum, vt ciuitas quæ legibus inſtituitur, libera ſit ſibi ipſi amica, & mentem habeat hæc dicta ſunt, an non? MEG. Dicta prorſus. ATHEN. Propterea duas gubernationũ ſpecies in mediũ adduximus, vnam in qua arctiſſima ſeruitus, alteram in qua reſoluta libertas. Conſiderauimuſque vtra rectè gubernaretur. Perſpeximus autem mediocritate alteri dominandi, alteri libertatis addita, feliciter nimiũ vtraſque ſe habuiſſe: infeliciter verò, cùm ſeruitus in altera, in altera libertas ad extremum vſq; peruaſit. MEG. Vera narras. ATHE. Atqui huius quoq; ipſius gratia Dorici exercitus conſtitutionem conſiderauimus, & radices montiũ Dardani; habitationemq; maritimam, primos præterea illos, qui à vaſtitate diluuij relicti fuerant, horúmque cauſa de muſica, de ebrietate, deque prioribus etiam habita nobis oratio eſt. Hæc enim omnia ob eam cauſam dicta ſunt, vt intelligamus, quomodo optimè gubernari ciuitas poſſit, & quo pacto priuatim quiſque optimè ſuam vitam diſponat. Si verò quicquam operæpretij fecimus, quænam nobiſipſis aduerſus non, ô Megille & Clinia, redargutio erit? CLIN. Ego mihi hoſpes videre quædam videor. Peropportunè ſuperiora omnia nobis dicta videntur. His enim ego quodammodo indigebam. Cõmodúmque ambo, tu dico & Megillus hic, me repeŕiſtis. Neque celabo vos quod mihi accidit. Quaſi enim augurio his ſermonibus confirmatus ſum. Maxima profectò Cretenſium pars coloniam deducere quandam cogitat, ac Gnoſiis eius rei curam committit. Gnoſiorum verò ciuitas mihi aliiſq; nouem viris id mãdat curandum. Leges autem ponere iubet, & quæ nobis ex Cretenſibus placeant, & quæ aliunde colligi poſſint. Edicítque nobis, ne peregrinas leges horreamus, modò probentur. Nunc igitur & mihi & vobis hanc gratiam præbeamus. Collectis vndique legibus, oratione condamus ab initio ciuitatem. Sic enim & illud quod à nobis quæritur, diligẽtius conſiderabitur, & mihi forſitan diſputatio hæc ad futuræ ciuitatis conſtitutionem conferet. ATH. Non bellum indicis, ô Clinia. Quare niſi id Megillo incõmodum, mea quidẽ pro viribus tibi parata ſunt. CLI. Probè dicis. MEG. Ego quoque paratus ſum. CLIN. Optimè ambo dixiſtis. Quare conandum eſt primùm oratione ciuitatem condere.

DIALOGVS QVARTVS DE LEGIBVS VEL DE LEGVMLATIONE.

MARSILII FICINI ARGVMENTVM.

Qvartus hic dialogus, quemadmodũ & tres ſuperiores, ac etiã pars quinti prima, in ipſo conditoris legũ conſilio officioq; verſatur. Huius verò cõſilium circa ciuitatis materiam atque formam. Materiam inquam ſitum, & compoſitionem, diſpoſitionémque vrbis. Formam verò modũ publicę gubernationis & ordinem. At quoniam forma hęc formoſa eſſe nunquã poteſt, niſi ciuiũ animi ſint formoſi, idcirco in formãdis à tenera ætate, pérq; omnem vitam ſuorum ciuium animis legifer inuigilare iubetur. Materiã igitur ciuitatis paucis expedit verbis, formam verò eius & animorum ipſorum formationẽ accuratiſſimè tractat, vtpote qui præ animorum dignitate exteriora omnia quãuis ãpliſſima videãtur, nihili pẽdit. Profectò Plato noſter ſi corporũ eſſet medic⁹, in eligẽdo aere ſaluberrimo ad firma validaq; corporis habitudinẽ conferente incũberet diligentius. Sed qui in

eligenda pro ſe Academia in ſalubri loco, non corpori, ſed animo moribusq; conſulit, is nimirum in vrbe condenda nõ admodum accuratus apparet; in formandis vero vnà cũ ætate moribus tantã medicus animorũ, vt ita loquar, curioſiſſimus. Præterea ſi tanti fortunæ faceret bona, quãti cæteri ſolẽt, certè agrũ & ſitũ & modũ ad diuitias cumulãdas amplificandũq; imperiũ commodiſſimũ diligẽter exquireret. Contrà verò facit omnino. Sit ergo vrbs procul à mari atq; portu, non mercaturæ præſertim cauponariæ dedita, non luxurioſa, non diues ſit temperata ciuitas & ſobria, & pudica. Præ cæteris vero pia. Quidnam aliud mandaturum putas ſanctum aliquẽ religioſæ vitæ potificem in ędificandis tẽplis habitaculisq; ſanctorũ, quàm quod Plato noſter iubet in vrbe condẽda? Et qui pauca hic de vrbis corpore verba facit, idem in beata illa Republica decem Dialogis expreſſa, nullum de vrbe condenda fecit verbum, neq; id quidem iniuria. Illã namq; reliquit cælo, hãc in terris ædificat, ad exẽplaris illius quoad fieri poteſt imaginẽ. Propoſitum igitur erit legiferi, quæ pręter animi bona sũt, præ bonis animi parui facere, in omniq; eius inſtitutione ad vniuerſam virtutẽ tanquam ad ſignũ intendere. Ideóq; nihil vel in ciuitate, vel circa vrbẽ permittere, vnde ciues malis aliquãdo moribus aſſueſcere poſſint, etiã ſi inde victoria multarum gentiũ, potentiáq; ampliſſima & copia rerũ omniũ abundantiſſima cõſequatur. Lex enim nõ extra animũ, ſed in animũ ipſũ aciẽ ſuã dirigit omni ex parte perficiẽdũ. Itaq; iubebit ne ciues habeãt ſũmo in pretio falſæ huius vitæ ſalutẽ. Neque tã vt ſint, ſaluiq; ſint, procurẽt, q̃ vt quãdiu sũt, optimi ſint. Ad vniuerſum verò legiferi inſtitutũ perficiendũ tria in primis conducere arbitratur, Deũ videlicet, fortunámq;, & artẽ. Quæ tria humana omnia gubernare dicũtur. Et quò difficiliora q̃ cætera autor legũ molitur, eo maiori ab his tribus q̃ cæteri indiget patrocinio. Quod autẽ Plato dicit Deũ, & fortunam atq; artem ſimul cũ Deo humana õnia gubernare, breuiter ſic expone. Deus in omnib. per omnia mouet omnia. Mouet mũdi ſphęras. Quarũ cõcurſio fatũ quidẽ alicubi, ſed hic fortuna libẽtius nominatur. Hinc caſus varij circa externa corporáq; proueniunt. Mouet & animas, lumẽ mẽtibus inſpirãdo, vnde ars nõ ſpeculandi ſolũ accẽditur, ſed agẽdi. Ab arte tandẽ diſpoſitio externorũ & corporis proficiſcitur. Quãobrẽ à Deo quidẽ cuncta dependẽt: qui, vt ait Paulus, omnia in nobis operatur. Verũ ab ipſo Deo alia quidẽ per fortunam porcedunt alia vero per artẽ. Quò fit vt neq; fortuna, neq; ars aliquãdo Deo valeat aduerſari. Quippe quũ ſemper ab ipſo vtraq; moueãtur. Inter ſe verò duo hæc ita ſe habẽt. Aut enim conſentiunt inuicem, aut fortè diſſentiunt. Si diſſident aut fortuna ſuperat artẽ, aut ars fortunã. Id autẽ accipe hoc exemplo. Dum mouet deus ſphæras interdum per fortunã in mari commouet tempeſtatem. Tempeſtas quatit nauẽ. Interea mouet Deus idem eandem nauem per animum quoque gubernatoris, id eſt per artem ipſam à Deo continuè dependentem. Quando igitur ars nauẽ ad certũ dirigit portũ, atq. ad eundẽ tempeſtas quoque vehit tũc ars ſimul cũ fortuna cõſentit. Quãdo verò aliò quidẽ impellit vẽtus, aliò vero ars certat ducere, tũc ars & fortuna diſſentiunt, ac tandẽ vel ars cedit fortunæ, vel arti fortuna. Interim prouidẽtia Dei vtrobiq. agit vtrunq. ad finem ſibi ſoli notum, cui nihil vnquã diſſonat cũncta videlicet in vniuerſam ſui corporis harmoniã occultis modis contẽperanti. Cæterũ illa ipſa concurſionũ cæleſtiũ diſpoſitio, quãdo talis prouenit, vt artẽ neceſſariò ſuperatura ſit, Fatũ dicitur potius quã Fortuna: quando verò talis vt exuperare inertẽ poſſit, & ſuperari ab arte, Fortuna potius nominatur. Neq. diffidas artem quandoque vincere poſſe fortunam. Vt enim fortuna, ſic & ars procedit ex Deo. Animaduerte verò vbi Plato de occaſione diſputat, quam vir magnus nouas cõditurus leges exoptet, ad id magnopere opportunã, ſub illius tyrãni nomine iuniorẽ Dionyſiũ ſignificare ſe ipſum verò ſub appellatione legiferi, atq. indicare fauorẽ fortunæ ſibi integrũ defuiſſe. Item Platonem in Sicilia apud Dionyſiũ quendam harum legum proœmia inchoaſſe, vt ex epiſtolis intelligi poteſt. Opus verò id legum expulſo Dionyſio perfeciſſe. Deniq. per hæc dicta reditum in Siciliam ſuũ ab infamia vindicaſſe. Scito autem Platonem in eo itinere atque reditu nihil aliud contendiſſe quàm vt ſalua Dionyſii proſperitate, violenta tyrannis in regnum moderatum conuerteretur. Inter hæc autem vbi de temperantia & prudentia principis loquitur, memento Platonem, mediocrem quidem temperãtiam à prudentia diſtinguere, mediocrem quoq. prudentiam à ſapientia ſimili ratione diſcernere, conſummatam verò temperantiã ſæpe appellare prudẽtiam, abſolutã quoq. prudentiã nonunquã ſapientiã nominare. Quod quidẽ in Phædone, & tertio Legũ, & hic, & alibi ſępe patet. Adducit pręterea naturales quaſdã ingenij dotes, virtutib⁹ quidem ſimiles, ſed tunc demũ, quando rectè fuerint excultæ, ad virtutum munera cõducentes. Quæ quidẽ de relatius in Republica diſputat, Mãdabis interea memoriæ, quales ſunt principũ mores, tales quoq; fieri ciuiũ reliquorũ. Neq; illa de cauſa mores ciuium facilius citiúſque q̃ ex hac mutari poſſe. Itẽ beatum eſſe prudentẽ & temperatum doctorẽ populi, beatum quoq; populũ qui audit verba ex ore doctoris eiuſmodi profluentia. Pręterea neq; Rempublicã felicẽ fore, neq; leges bonas exorituras, prius quã in gubernatore potẽtia vnà cũ ſapientia tẽperantiáq; concurrat. Proinde diuinũ ad ciuitatẽ conſtituendam auxilium inuocandũ. Hactenus quartus hic liber munus legiferi circa materiã ciuitatis, & formã cõmunis pertractauit. Pergit verò deinceps ad figurã muneris huius diſtinctiorẽ, quærẽs vtrũ ciuitatis forma regnũ eſſe debeat, an optimatum ſenatus, an potentia paucorum, an popularis. Quoniã verò nihil inter homines bonũ reuera dici poteſt, niſi diuinũ imitetur bonum, non iniuria formã prius diuinę gubernationis exponit, quam ex humanis gubernationibus aliis alias anteponat: videlicet diuinæ ſimiliorẽ abſq; cõtrouerſia cæteris præfecturus. Probat autẽ gubernationẽ diuinã eſſe regnũ, optimatũq; ſenatum regno coniunctũ. Cenſetq; ex omnibus ciuibus illos eligendos eſſe ad gubernandũ, quotcunq; ſint qui tantũ cæteris prudẽtia & tẽperantia preſtãt, quantũ viri pueris præſtare ſolent. Atq; ſi quis inter electorũ numerũ ſimili fermè interuallo cæteros antecellat, regem eſſe cõſtituendũ. Id verò tũ ex præſenti Saturni myſterio, tũ ex ſimili quodam in Politico, tũ ex epiſtolis & republica poteſt eſſe perſpicuũ. Cæterũ vt præſens Saturni myſteriũ apertius intelligi poſſit, meminiſſe oportet, Platonicos cõiectare mũdũ à vita quadã & anima cõtineri atq; duci, ex tribus potiſſimũ argumentis, ex firma videlicet diuerſarũ mũdi partiũ copula, ex mirabili motu cæli, ex perpetua rerũ generatione ſub cælo. Cõiectare rurſus mundũ à mẽte regi ex triplici quodã ordine, ſcilicet ex ordine qui & in ipſa partiũ mũdi copula, & in ſphærarũ motu, & in rerũ generatione cõſpicitur. Vtrunq; verò, ſcilicet animã atq; mentẽ, Platonicus ille noſter breuiter cõprahẽdit, Spiritus intus alit, totáq; infuſa per artus Mẽs agitat molẽ. Coniectare tandẽ & animam & mentẽ ab ipſo bono vnóq; dirigi ad regendum, ex eo præcipuè quod & cõnexio partiũ motúſq; & generatio & omnis horum triũ ordo in vnũ tendit, bonumq; dirigitur. Quamobrẽ ſub ipſo bono regnũ geminũ continetur, intellectus videlicet atq; animę. Illud quidẽ Saturni, hoc autẽ Iouis regnũ omnis appellat antiquitas. Quæ Iouẽ idcircò fingit Saturni regnũ occupauiſſe, quoniã vtriſque ad regnũ propriũ vocantibus animas, ſcilicet illinc ad intelligibile, hinc ad ſenſibile bonũ, pauciſſimæ quædã animæ ad intelligibile Saturni bonũ contemplationẽmque ſe conferunt, quã plurimæ verò ad ſenſibile Iouis bonũ actionẽmque quotidie fluunt. Tradunt antiqui animas quondam beatas ſub Saturni regno vixiſſe, duobus id modis intelligentes. Primò quidem dum inter diuinas angelicáſque mentes viuebant, antequam in corpora laberentur. Deinde etiam quoties & quotcunque voluptuoſam quidem vitam negligentes, actiuam verò parũm admodum diligentes, contemplatiuæ vitæ ardentiſſimo amore ſe dedunt. Vtcunque verò accipiatur, in vita intellectuali, beatæ: in animali, ſunt miſeræ. Accedit quòd ſub hac miſeria ita falluntur, vt cùm duo in cælo planetæ ſint, primus quidem ſuperioris Saturni nuncius, ſecundus autem nuncius Iouis ſuperioris, laudent quidem Iouis ſtellam, Saturni verò vituperent, cùm tamen hęc quidem ad temporanea magis prouocet bona, illa verò reuocet ad æterna. At quoniam homo gregabile animal à cõmuni hominum commercio ſegregatus, mediocrem viuendi habitum ſeruare non poteſt, cogitúrq; vt ita dixerim, vel infra hominem deſcendere, vel aſcendere ſuper hominem, factum eſt vt Saturnus hominum ſegregator crimen & infamiam apud inſcios reportauerit, eorũ videlicet culpa, qui vel mixtione quadã ineptiori, vel educatione peruerſa tales euadunt, vt quando à Saturno extra hominem ſeuocantur, deſcendant ab homine potius, quàm aſcendant. Verùm de his alibi diligentius; reuertamur ad argumentum. Addit Plato Saturnum quondam homines diſtributos in greges cuſtodiæ dæmonum commendaſſe. Id autem pluribus modis exponitur. Primò quidem diuinam mentem animas hominem, vt Timæus ait, in varios ordines ab initio diuiſiſſe ſtellarum, animarum numerum comitantes. Differentiam verò noſtrarum inter ſe animarum, alij inter Platonicos numeralem tantùm eſſe putant, alij etiam ſpecialem, vt vnum animarum noſtrarũ ſit genus, in eo multæ animarũ ſpecies, ſint etiam multæ ſub eadem ſpecie. Vtcunq; verò diſtribuatur, diuerſis nõ ſolũ ſtellis, ſed dæmonib. etiã accõmodari dicuntur. Alióque modo exponi poteſt myſteriũ, vt videlicet vel ab orbis initio,

tio, vel ſtatim poſt diluuiũ rudiores homines diuina prouidẽtia angelorũ, ſiue dæmonũ meliorũ miniſterio rexerit, donec paulatim facti peritiores ipſi ſe regerẽt. Rationi verò conſentaneũ eſt rectius feliciusq; à ſuperis q̃ à ſeipſis homines gubernari. Exponitur inſuper tertio hũc in modũ, vt quotidie quicunq; vitę rationem eligũt ab aliis quodammodo ſegregatam; viteq; educati fuerint ſtatim in cõtemplatiuum beatumq; Saturni regnũ commigrare dicãtur. Sed quatenus ſub cõtẽplationis officio in ritus varios diſcernũtur, eatenus & in multos greges ſecerni videtur, & aliis atq; aliis pro vitæ ſimilitudine inſpirari numinibus atq; regi. Mitto in pręſentia multas pręſtatiũ philoſophorũ ſcholas, quaſi greges ſub Saturno paſtore mirabiliter cõgregatos. Sub Saturno inquã, tribus pręcipuè modis. Sub mẽte diuina & angelica primũ, deinde ſub anima planetæ primi eiúſq; ſphærę, tertio ſub ipſius planetæ corpore. Sed mẽs ipſa facit, anima cõficit, planeta portendit, portendit inquam, quando in magnis Saturni cũ Ioue coiunctionibus. Saturnus ipſe vel exaltatione ſua, vel domicilio gaudet, & tanquã coniunctionis dominus fouetur quidẽ ab Ioue, vtitur & ſolis Mercuriíq; & Veneris beneficio. Sic magica Zoroaſtris eiúsq; ſectatorũ peperit ſeu portendit potius diſciplinã, Triſmegiſti quoq; theologia, Orpheíq; myſteria, arcana Pythagoræ, Socraticam ſanctimoniã, Platonicam maieſtatem. Ita eſſe manifeſtis quibuſdã argumentis cõpertũ habemus. Hinc & Plato in pręſenti libro Saturnum eſſe aſſirmat dominum eorum qui mentem habent, Gubernationem verò eiuſmodi ſub Saturno regiã optimatũq; extitiſſe demonſtrat. Siquidẽ genus humanũ ab ipſo deo tanquã rege per electos optimóſq; dæmones aſſerit gubernatum. Hos multi angelos appellãrẽt, & Plato in Critia vocat deos, facilitatẽq; gubernationis & hic indicat & in Critia, dicẽs occulta quadã perſuaſionis inſpiratione fuiſſe homines gubernatos, gubernãdos quoq; ſimiliter, quoties ab inferiorib. vacantes motibus ſeſe ſuperis ſubiecerint perducẽdos. In his Plato monet primo diuinam prouidẽtiã nunquã deeſſe hominibus, modò ſibi ipſi non deſint. Deinde humanũ ingeniũ in ſumma rerum licentia potentiaq; laſciuũ ſuperbũmq; euadere. Tertio ſicut beſtiæ non poſſunt à beſtiis abſq; humano quodã paſtore, ſic neque homines ab hominibus abſq; duce deo optimè gubernari: & quã diu mortalis aliquis ſine deo dominabitur, tãdiu laborioſa miſeráq; vitã fore, quaſi fruſtrà vigilaturus ſit quilibet ciuitatis cuſtos, niſi deus ipſe cuſtodiuerit ciuitatẽ. Quartò ipſã mẽtis diſtributionẽ eſſe legem, eiq; in omni & priuata & publica gubernatione ſemper obtẽperandam, vt per noſtrã mẽtem feliciter à diuina mente ducamur. Quinto nullas cõſtitutiones appellandas eſſe leges, niſi cõmune ciuitatis totius bonũ procurẽt. Sexto, qui obſeruatius parẽt legibus, his magiſtratus maximéq. diuini cultus munera cõmitti debere. Septimo, interitũ ciuitati paratũ eſſe, in qua nõ leges magiſtratibus, ſed magiſtratus legibus dominẽtur. Octauo, iuuenes quidẽ vt pluſimũ hæc obtusè videre, ſenes autẽ acutè perſpicere, niſi fortè quandoq. deus vel iuuenilẽ probet pietatẽ, vel ſenilẽ reprobet impietatẽ. Multa iam verba Plato facit ad ipſum legiſlatorẽ pro ſuo officio inſtruendũ. Nonnulla facit deinceps ad populũ leges eiuſmodi ſuſcepturũ, vt & accipiat libẽtius & ſeruet impẽſius. Cohortatur autẽ ad ſacras leges in primis perq. illas ad humanas à diuinis inuẽtas & cõfirmatas. Sed vnà cũ exhortatione venerationẽ terrorẽmq. cõmiſcet, dicens deũ mundi totius artificem, totũ in ſeipſo complecti, ideoq. inſpicere ſingula, ne quis cõfidat præuaricãdo poſſe latere; perq. omnia circumuolui, ne quis ſperet manus eius poſt delicta ſubterfugere poſſe. Hunc eſſe oſtendit legum omnium fundatorem, vbi ait. Recta definit & peragit, id eſt, recta quadam legis regula determinat ſingula. Determinat inquã, primò ſingulis naturæ ſuæ modum, quæ, qualia quot, quãtáq. ſint, & vbi, & quando, & quomodo moueantur. Deinde animis quid agendum ſit, quidve cauendum. Determinationem eiuſmodi legẽ eſſe conſtat rerum omnium penes deum omnium autorem, eámq. eodem actu ab ipſo deo ſanciri, quo & omnia ab eo intelliguntur & fiunt, actu ſcilicet circulari, quem Timæus ait eſſe diuinæ intelligentiæ naturalem, ex ſeipſa videlicet ſeipſam reſpicienti, ſed reſpiciendo omnia ſemper conſpicienti: Forſan verò vltrò vltra circularẽ, vt ita dixerim, motũ deo intimum, ſubinſinuat motũ quoq. rectũ, id eſt, rerum à deo proceſſum deinque per res omnes influxũ: ideò recta dixit, & peragit. Et motũ rectũ à circulari pendere ſignauit. Item vbi ait deum rerum principia & fines & media continere, intellige deum eſſe cauſam rerũ efficientẽ atque finalẽ ſeruare omnia, omnibuſq. adeſſe. Ac ne quis putet irritã legẽ, addit hãc ſẽper iudiciũ comitari, quo & perſpicaciter ſeruatores legis præuaricatoréſq. diſcernãtur, & efficaciter quod potiſſimũ debeatur cuiq. decernatur. Quod quidẽ iudicium, quoniam potẽter & diſcernit, & decernit, ineuitabilis ſequitur vltio peccatorũ, & præmiũ obſeruãtiũ. Seruari verò maximè diuinã inquit legẽ ab his, qui humillimè ceruicẽ ſuã diuinæ legis iugo ſubiiciũt, quorũ præmiũ futura beatitudo cẽſetur: reſpui vero maximè à ſuperbis, qui mox ſicut dei legẽ dereliquerũt, ita deſeruntur à deo. Deſerti autẽ & peccant atrocius & miſerabilius cruciãtur. Tu verò euãgelica hæc aureáq; præcepta ſeruabis alta mente repoſta. Quod autẽ myſteria hæc antiquo ait ſermone cõſtare, Moſaico poſſumus intelligere. Poſſumus quoq; & Mercuriali quodã & Orphico, apud quos eiuſmodi multa perlegimus, & illa quidẽ euidentiſſima: quæ recenſere grandius iã prohibet argumentũ. At ſi Orphicos de Ioue, de lege, de iudicio & iuſtitia & Nemeſi hymnos legeris, hæc ad verbũ inuenies omnia. Poſt hęc Plato populũ exhortatur, vt vnuſquiſq; magnopere ſtudeat in eorũ numero eſſe qui deũ ſequũtur, cõtendens in omnibus placere deo, atq; vt id cõſequatur ſimilem deo ſe reddẽs, ſimilẽ inquã per tẽperãtiæ puritatẽ, quã tanquã regula examuſſim ſua omnia metiatur. Siquidẽ menſura, quod & Pythagoras inquit, omniũ optima iudicatur, ſimillimúmq; deo efficit animũ. Quippe cũ deus omniũ ſit mẽſura, præcipuè nobis, qui videlicet eatenus vel proſequi vel fugere debemus ſingula, quatenus diuinę mẽti voluntatiq; vel cõſonare vel diſſonare cenſentur. Hinc illud in Platonis epiſtola: Sapiẽti quidẽ vero lex deus eſt, inſipienti vero libido. Ambiguus verò hinc legitur textus. Alibi enim legitur vt traduxi. Quibus verbis Plato videtur Protagorã cõfutare, dicentẽ rerũ menſurã hominẽ eſſe. Cuius error in libro de ſcientia ſubtiliter confutatur. Alibi vero legitur non quã quidã homo, ſed ſi quis homo, hunc in modũ: Deus omniũ nobis eſt menſura, multóq; magis ſiquis, vt ferunt, homo eſt. Tu hãc particulã, ſi quis, vt ferunt homo eſt; exponere potes, ſi quis homo menſura eſt, multò magis deus eſt mẽſura: non enim nobis, ſed deo per quem viuimus, debemus viuere. Poſſes forſan exponere: ſi deus aliquis homo eſt, id eſt, ſi quãdo fiat homo: vt ferunt, id eſt, oracula prophetarũ, quę quidẽ expoſitio vtinã q̃ pia eſt apud multos, tã accepta foret apud Platonicos. Vt autẽ appareat quãti fructus ſit obſeruatio legũ ſubdit ſolis harũ obſeruatoribus licere atq; expedire vota diis ſacráq; facere: Cæterorũ verò preces & munera à deo reſpui. Hoc ipſum verò quod eſt placere deo, dicit eſſe ſignũ, quo ſingulas vitę actiones quaſi ſagittas debem⁹ intendere, Sagittas autẽ in hanc ipſam dei gratiã attingendã, eſſe ait ſedulũ religionis cultũ. In quo eoſtẽ diſponit gradus, quos & in carminib. Pythagoricis legimus. Iubet enim hic ſicut & ille, vt cæleſtes primũ omnes colamus deos, illos præcipuè quib. patria quaſi patronis eſt dedicata, deinde ſequentes ſub cælo deos. Quos omnes terreſtres appellat. Mos enim Platonis eſt, & ſi omnia ſub cælo elemẽta ponit, omniáq; in cælo modo cæleſti, tamẽ omnia ſub cælo appellatione terrę cõprehẽdere, omnia itẽ in cælo cæli igniſq; nomine. Cæleſtes quidẽ deos, tũ angelos intelligit ſuperiores, tũ ſphærarũ cæleſtiũ ſtellarumq; animas. Deos verò terreſtres, tũ inferiores angelos, tũ elemẽtorũ quatuor animas. Tertio mãdat coli dæmones, ſcilicet puriores, quaſi deorũ ad nos interpretes. Quartò hęroas, id eſt, hominũ animas deo acceptorũ à corpore ſeparatas. In his omnib. ita diſtribui pręcipit cultũ, vt maiorib. numinibus maiora, minorib. minora, æqualibus æqualia munera cõſecrantur. Quintò non tã coli & adorari, quàm ornari & quodãmodo honorari deorũ patriorũ ſtatuas imperat, legibus cõſecratas. Quoniã verò omnem ad diuinũ cultum exhortationem ab vno inchoauit deo, euidenter oſtendit cætera numina neque per ſe, ſed participatione primi dici deos, neq; propter ſe, ſed illius gratia eſſe colenda: præſertim cùm vniuerſum eiuſmodi cultũ, duntaxat vt illi vnico placeas, dicat ſuſcipiendum. Sextò parentes quaſi dei vicarios præcipit venerari. Septimò propinquos genere, & familiaritate coniunctos, & hoſpites peregrinóſque ex diuino iuſſu amare charitate non ficta. His autem præceptum inſeritur euangelicũ, vanorum ſcilicet verborum exactam rationem diuino iudici eſſe reddendam: cuius angelus nobis præeſt quaſi ſuperioris iudicis vicarius & miniſter, vt nos à turpibus reuocet, prouocet ad honeſta: & conſentientes quidem tranquillitate conſcientiæ nutriat & delectet, diſſentientes verò perturbatione conſciẽtię vexet. Vbi delectat, ab antiquis gratia nominatur: vbi vexat furia. Et gratia quidem triplex, quoniam præteriti, præſentis, & futuri gratia bonos oblectat. Furia quoque triplex, quia malos ſimiliter cruciat. Et vtrobique Fatum, & Parca triplex cognominatur. Dicitur. & Nemeſis, præſertim ab Orpheo, vbi in ſuperbos animaduertit. Profectò veteres vt indicarent ſuperbiã Deo maximè omniũ diſſonare obedientiã humillimã exigenti, dixerũt ſuperbos nõ ſolũ diuina cẽſura, vt cætera vitia, ſed etiã indignatione

puniri, propriúmque ad punitionem eiuſmodi numen introduxerunt, Nemeſeos nomine nũcupatum, quod quidem facit potentiam in brachio ſuo, diſpergitque ſuperbos mente cordis ſui. Collige è multis omnibus præcipuè quatuor, legem, iudicium, iuſtitiam, Nemeſim. Horum exẽplum accipe in teipſo. Habes in mente legem, quid agendum ſit, quid non, communi norma dictantẽ, & honeſtum quidem proſequendum eſſe, turpe verò vitandum. Habes & in ratione iudicium diſtinctiori quadam argumentationum diſcurſione diſcernens, id quod in hac vel illa actione poſitum eſt, honeſtum eſſe vel turpe. Habes in voluntate iuſtitiam, eligentem ita proſequi, ita fingere, vt ratio per mentis leges proſequendum iudicauit vel fugiendũ. Habes in imaginatione eiuſque affectu Nemeſim turpibus actionibus verbiſque ſucceſentem atque legitimè indignantem. Similiter in Deo lex iudiciũ, iuſtitiáque, & Nemeſis, ſed modo diuino. Diſtinctius autem in Deo quidem lex angeliſque ſuperioribus. In animæ verò mundanæ ratione, iudicium. In eiuſdem voluntate iuſtitia. In angelis inferioribus ſeu dæmonibus mediis Nemeſis. Vtcunque diſtribuas hæc omnia diuinæ legi mirabili quadam conexione ſubſeruiunt ad virtutum præmium, & ſuplicium peccatorum.

AGE iam quámnam fore ciuitatem cogitare debemus? Neque verò nunc de præſenti eius nomine, aut de futuro interrogo. Id enim forſan aut ipſa coloniæ deductio dabit, aut locus, vel etiã fluuij, aut fontis, aut deorum qui in ea regione ſunt alicuius cognomentum ciuitati nouæ fama ſua nomen imponet. Sed illud potius quæro, vtrum maritima erit, an mediterranea? CLIN. Diſtat ferè hoſpes, à mari hæc de qua loquimur, ciuitas ſtadiis octoginta. ATH. Portus vero ſuntne propè? an mare illud penitus importuoſum? CLI. Portuoſa eſt, ô hoſpes, ea regio, quàm maximè fieri poteſt. ATHE. Papæ, quid ais? Ager autem ille fert omnia? An aliquorum indigus? CLI. Fert penè omnia. ATH. Ciuitas verò aliquáne illa proxima? CLI. Non valde, atq; idcircò habitatores illuc conducere cogitamus, priſca enim quadam hominum inde facta propulſione, magno temporis ſpatio iacet regio deſolata. ATH. Quò ad campos autem monteſq; & ſyluas pertinet, quo pacto diſpoſita eſt? CLI. Similis eſt reliquæ totius Cretæ naturæ. ATHE. Aſperam igitur ipſam potius & ſylueſtrem quàm campeſtrem eſſe dicis? CLI. Aio equidem. ATHE. Non eſt igitur ad acquirendam virtutem incommoda. Nam ſi mari proxima eſſet & portuoſa, nec ferret omnia, ſed multarum rerum egeret, maximo ſibi ſalutis fundatore opus eſſet, diuiníſque legumlatoribus, ne multos ac varios mores, ſimúlq; prauos huiuſmodi regionis natura contraheret. Nunc verò iuuat, quia ſtadiis octoginta remota eſt à mari, propinquior certè quàm oportet mari, eo fermè quòd portuoſior eſt, vt ais. Satis tamẽ & hoc eſſe videtur. Profectò mare ciuitati proximum quotidiana quadam iucũditate eam afficit. Verumtamen vicinitas ea nimium reuera ſalſa eſt atque amara. Nam cùm mercibus & pecuniis cauponando ciuitas repleatur, doloſi animi inſtabiles & infidos mores parit. Vnde parum & ipſa ad ſeipſam & ad gentes alias fidem & amicitiam colit. Aduerſus hæc tamen illud habet remedium, quòd omnia fert. Cúmque ſyluoſa ſit & aſpera, licet omnia ferat, non tamen abundè omnia. Nam ſi eſſet ad omnia ferax atque fœcunda, mutlum auri atque argenti ex emiſſione rerum colligeret. Qua vna re nihil, vt breuiter dicam, pernicioſius eſt, ſi vnum vni conferas ad generoſos iuſtóſque mores, vt in ſuperioribus quoque, ſi recordamur, eſt dictum. CLI. Recordamur quidem. Et illa tunc & nunc iſta rectè dicta cõcedimus. ATH. Materia verò ad fabricandas naues, nunquid illic abundat? CLIN. Neque illic abies eſt mentione digna, nec arbor picea. Cupreſſi item copia parua, pinúmq; & platanum illic raram inuenies. Quibus neceſſariò fabri nauium ad interiores nauium partes vtuntur. ATH. Atque in his etiam non malè ſe habet regionis ipſius natura. CL. Quid ita? ATH. Quoniam operæpretium eſt, vt ciuitas facile imitari hoſtes improba imitatione non poſſit. CLI. Cuiúſnam ſupradictorũ potiſſimũ gratia iſta dicis? ATH. Obſerua me vir præclare. Nẽpe illius gratia quod eſt ab initio de Cretenſiũ legibus dictum, quas vos ad vnum aliquid, id eſt bellum reſpicere dicebatis, Eas ego, quoniam ad virtutẽ quodammodo referrẽtur, probè poſitas eſſe dixi: quoniam verò nõ ad vniuerſam, ſed ad virtutis partem fermè, equidem non valdè laudabam. Nunc igitur me quoq; vos in præſenti legumlatione diligenter obſeruate, ſiquid aut quod ad virtutem non pertineat, aut quod ad partem ſolummodo, legibus ſancio. Eum quippe ſolũ rectè ferre leges exiſtimo, qui veluti ſagittarius illuc animũ ſemper intendit, vnde cõtinuò aliquid ſemperq; ſequatur eorum quæ bona ſunt, cætera verò relinquit, ſiue diuitias, ſeu huiuſmodi aliud quod à virtutibus ſit ſeparatũ. Imitationem verò hoſtiũ improbam tunc fieri dicebam, cùm iuxta mare quiſpiam habitans, lædatur ab hoſtibus: Quale illud fuit. Dicã enim, non tamen præteritæ iniuriç commemorandæ ſtudio. Minos olim nauali copia fretus, crudele Atticæ tributum impoſuit. Athenienſes verò nondũ naues vt nũc ad bellum paratas habebant, nec illa in regione arborum copia erat, vnde naues facilè fabricarentur. Quare nõ potuerũt rerum imitatione naualium ipſi quoq; nautç facti, ſtatim hoſtes tunc ſuos vlciſci. Meliúſq; ſecum actum eſſet, ſi ſæpius ſeptẽ adoleſcentes amiſiſſent, quàm quod illis accidit perpeti. Nã pro terreſtribus firmíſq; copiis, nauales factæ conſueuerũt curſim naues inſilire ac citò decedere, nihil turpe facere arbitrantes, ſi minus audeant hoſtiũ impetũ expectare, ac mori, ſed prætextũ habent leuẽ, vt armis amiſſis, minimè, vt aiũt, turpiter fugiãt. Huiuſmodi verò ex nauali bello voces audire contingit, nõ laudibus ingentibus, ſed vituperatione ſummopere dignas. Nunquã enim malis moribus, præſertim optimã ciuiũ partem aſſuefacere decet. Apud Homerũ nauium refugium hoc reprobatũ videtur. Vlyſſes nanq; Agamemnonẽ repræhendit, qui prælio Græcis apud Troianos occupatis naues in mare deducere iubebat. Quod moleſtè ferẽs Vlyſſes ait: An iubes inſtãte belli turbine bene tabulatis inſtructas naues in altum deducere, vt Troianis ad votũ cuncta ſuccedant, nos autem pernicioſa ſtrages cladéſq; ſequatur? neq; enim graui ſeſe pugnæ cõmittent, quum naues mari ad fugam paratas aſpicient, ſed neglecto bello cedent, atq; inde volabunt. Vbi quale conſilium hoc tuũ fuerit, apparebit. Patet igitur Homerum quoq; ſenſiſſe, obeſſe triremes ad pugnantiũ fugã paratas. Quippe vel leones his moribus vſi ceruos fugere conſueſcerẽt. Præterea ciuitatum potẽtiæ quæ naualibus copiis fretæ ſalutẽ conſequuntur, honores optimæ bellicarũ rerum parti haudquaquã retribuũt. Nam cùm arte gubernatoria, & quinquaginta virorũ principatu & remigio, virorúmq; & vilium hominũ opere res naualis geratur, nõ poteſt quiſpiã rectè honores ſingulis reddere. Quomodo verò rectè ſe habere ciuitas poteſt, ſi hoc

Minos coëgit Atticam ad dandos ſeptẽ pueros.

Iliad. β

ſi hoc ipſo priuata fuerit? CLI. Fermè impoſſibile. Veruntamen hoſpes, nauale apud ſalaminam Græcorum aduerſus Barbaros prælium vniuerſam nos Cretenſes Græciam ſeruaſſe putamus. ATH. Atqui multi iſtud tam Græcorum quam Barbarorũ affirmant. Ego autem, ô amice, & hic Megillus, pedeſtrem in Marathone & in Platæis pugnam, alteram principium ſalutis, alteram finem fuiſſe dicimus: & his quidẽ pugnis meliores Græcos factos fuiſſe, alii non meliores, vt ita de præliis quibus tunc pariter ſeruati ſumus, dicamus. Bello enim apud Salaminam geſto, illud addo quod in Artemiſio commiſſum fuit maritimum. Verùm ſpectantes nũc ciuilis diſciplinæ virtutem, & regionis naturam, & legum ordinem cõſideramus. Non enim ſeruari ac eſſe ſolũ, hominibus ſummo in pretio habendũ exiſtimamus, vt vulgus putat: ſed vt quãdiu ſunt, optimi ſint. Quod & in ſuperioribus, vt arbitror, à nobis eſt dictum. CLI. Dictum planè. ATH. Id itaque tantum animaduertamus, an ſecundum eandem progrediamur viam, quæ ciuitatibus optima ſit in conſtituenda habitatione legibúſq; ferendis. CLI. Mirum in modum. ATHE. Dic ergo quod ſequitur, quæ multitudo habitatura coloniam ſit. Vtrũ quicunq; velint ex tota Creta, quaſi magna in ſingulis ciuitatibus turba ſuperfluat? An ad ipſius agri vires & fertilitatem electi? Non enim volentes ex Grçcis omnes colligitis, etſi nonnullos video ex Argis & Aegina aliíſque Græciæ partibus regionẽ hãc habitare. Sed in præſenti mihi dicas, vnde futura ſit vobis horum nunc ciuium multitudo. CLI. Ex vniuerſa Creta futuram extimo, & inter Græcos alios, qui ex Pelopõneſo venient, maximè, vt opinor, recipiẽtur. Quódue modò dicebas, verum eſt, ex Argis ſcilicet iſtos eſſe. Etenim quod maximè modo hinc genus laudatur, Gortynicum eſt, quod ex ipſa Peloponneſiaca Gortyne huc migrauit. ATH. Sed nõ æquè facilis ciuitatibus illa in vnum cõmigratio ſolet fieri, quando nõ examinum more fit, vt genus vnum amicũ inter ſe ab amicis veniens ex vna quadam regione, aut agri anguſtiis preſſum, aut alia huiuſmodi neceſſitate coactum in aliena commigret. Quandoq; verò accidit, vt in ciuitate ſeditionibus agitata aliò ciuiũ pars vna ſecedat. Vniuerſa etiam ciuitas bello victa quandoq; ſimul fugiſſe reperitur. Hæc autẽ omnia partim facilia ſunt, vt noua in habitatione diſponantur, & legibus denuo poſitis gubernẽtur: partim etiam difficilia. Nam quod genus vnum eſt vnius linguæ earumdẽmque legũ cùm ſacrorum & huiuſmodi omnium cõmunionẽ habeat, amicitia quidem inter ſe aliqua copulatur, ſed leges alias, gubernationiſq; modum à priſtino diſcrepantem non facilè ſuſcipit. Quod verò propter Legum ſuarum improbitatem ſeditionibus concitum fuit, cùm primos illos propter conſuetudinẽ quibus corruptum eſt mores deſideret, durum ſe & inobediẽs gubernãti legẽſq; ponenti præbet. Quod autem ex variis confluxit generibus, libentius fortaſſè nouas leges audiet: ſed arduum eſt omnino, & longo tempore indiget, vt conſpirare, & tanqum ſub vno iugo equi, vnum idẽmq;, vt dicitur, *coefflare poſſint. Sed enim legum ſanctio ciuitatíſque cõſtitutio eſt ad virorum virtutem omnium perfectiſſima. CLI. Probabile id quidem, ſed clarius expone quorium id dixeris. ATHE. Dum conſiderare ô bone, legumlatores & laudare vellem, ad vile qui dictu videor lapſus. Quod tamen ſi oportunè dicatur, nihil negotij dabit. Atquid ego conturbor, cùm omnia humana ferè ita ſe habere videantur? CLI. Qua de re dicis. ATH. Dicturus eram nullum vnquam hominum aliquid lege ſancire, ſed fortunas caſuſque varios incidentes, leges nobis per omnia ferre. Aut enim imminẽtis violentia belli, priorem peruertit rempublicam, legẽſq; mutat: aut ſumma quædam penuria. Morbi quoq; multa innouare cõpellunt. Peſtis etiam diutina, multorúmq; annorum incommoda, & importuna tempeſtas. Hæc ſiquis animaduertat, non verebitur idem quod ego nũc, exclamare, mortalium neminem leges condere, ſed humana omnia fortunis agi. Quod ſi quis in nauigatione, gubernatione, medicina, militari imperio affirmauerit, rectè videbitur dicere. Sed rurſus & iſtud ſimiliter de iis ipſis bene dicitur. CLIN. Quidnam? ATH. Deum quidem omnia, & fortunam, opportunitatémque ſimul cum deo cuncta humana gubernare. Mitius tamen concedendum tertium ſuperiora, artem videlicet, ſequi. Tempeſtate enim imminente multum intereſſe arbitror, gubernatoriam habeas artẽ, nécne. Aut quomodo dicendũ? CLI. Ita prorſus. ATHEN. Nónne & in aliis eadem ratio? Atqui & legumlationi idem eſt tribuendum, vt concurrentibus aliis quæcunq; ad felicem regionis habitationem conducunt, legiſlator veritatis compos ciuitati ipſi non deſit. CLIN. Vera loqueris. ATH. Nónne qui in ſingulis illorum artem habet, precari poterit vt aliquid à fortuna ſibi feliciter adſit, nec alia re tamen præterquam artificio opus habeat? CLI. Valdè. ATHE. Cæteri quoque omnes quo modo diximus, ſi quis quçſierit, ſuas preces votáque aperient. An non? CLINI. Planè. ATHEN. Idem & legiſlator, vt arbitror, faciet. CLIN. Sic puto. ATH. Age itaq; ſic eum interrogemus. O legiſlator, qualem tibi ciuitatem tradi deſideras, vt ipſe ex reliquis poſtea ſufficienter eam diſponere poſſis? Quid rectè deinde dicetur? An legumlatoris reſponſio afferri debet? CLIN. Vtique. ATHEN. Tyrannidi ſubiectam mihi tradite ciuitatem, dicet. Tyrannus autem iuuenis ſit, memoria valens, acutus, fortis, naturáque magnificus. Et quod in ſuperioribus omnes virtutis partes ſequi debere dicebamus, id animo quoque tyrannico inſit, ſi quid modò cçtera profutura ſint. CLIN. Temperantiam mihi videtur hoſpes, ô Megille, dicere tyranni animo ineſſe oportere. Nónne? ATHE. Popularem, ô Clinia, dico, non temperantiam illam quam extollens aliquis prudẽtiam appellandam eſſe monſtraret, ſed eam ipſam affectionem quæ in beſtiis & pueris ilicò apparet innata, vt alij ad voluptatem proniores, continentiores alij nati eſſe videantur. Quam quidem continentiam à bonis aliis ſeparatam, parui faciendam eſſe duximus. Tenetis quod dico? CLINI. Maximè. ATH. Hanc ergo naturam ad ſuperiores illas naturæ qualitates tyrannus habeat, ſi debet ciuitas celeberrimè & optimè, prout poſſibile eſt, eam gubernationẽ aſſequi, qua fœliciſſimè viuat. Nulla enim velocior, nulla melior diſpoſitio ciuitatis aut eſt, aut eſſe poteſt. CLI. Quomodo verò & qua ratione hoſpes id aſſerens aliquis, rectè dici ſibi quiſpiã ſuadebit? ATH. Facilè intellectu eſt, ô Clinia hoc ita natura eſſe. CLI. Quid ais? Nunquid eſſe illud aſſeris, ſi tyrannus iuuenis ſit, temperatus, ingeniíque acumine & memoria pollens, fortis, magnificus, atque felix? ATH. Adde nihil aliud, niſi vt tempore ipſius laude dignus legiſlator reperiatur, & fortuna

*Eraſm. Coaleſcere.

Quæ ſint quæ leges producunt.

Deum & fortunam opportunitatémque cum illo cuncta gubernare, at cum iis ...

quædã eos in idem cõducat. Hoc enim ſi acceſſerit, omnia fermè Deus dederit, quæ dare ſolet, quoties ciuitatẽ aliquam felicem maximè vult fore. Deinde ſi duo tales principes ſint. Tertio loco ſi tres. Et ſucceſſionis eadem ratione ſeruata eò difficilius, quò plures: atq; cõtra, quò pauciores, eò facilius. CLI. Ex tyrannide optimã fieri rempub. affirmare videris, cùm ſummo certè legiſlatore, modeſtoq; tyranno facillimè & celerrimè ex illa in hanc mutationẽ fieri. Secundo ex paucorum potentia. Tertio ex populari. An non ita? ATH. Minimè. Sed ex tyrannide primò. Deinde ex regia gubernatione. Tertio ex quadam populari potentia. Poſtremo paucorum potentia optimæ reipub. generationem difficilimè ſuſcipit. Plurimi enim in ipſa potentes ſunt. Tunc verò hæc fieri dicimus, cùm verus natura legũ conditor inuenitur, & ei potentia quædam communis cum illis contingit, qui plurimũ in ciuitate poſſunt. Vbi autem pauciſſimi quidem numero ſunt, potentia verò ſummi, quod tyrannidi accidit, ibi celer & facilis fieri mutatio ſolet. CLIN. Quo pacto? Non enim intelligimus. ATH. At verò non ſemel id à nobis, ſed ſæpius, vt opinor, eſt dictum. Vos autem fortaſſe ciuitatem tyrannide preſſam nunquam vidiſtis? CLI. Ego quidem ſpectaculum iſtiuſmodi videre minimè cupio. ATH. Atqui quod modo diximus, in ea inſpicies. CLIN. Quidnam? ATHE. Quòd non multo labore nec longo tempore tyranno opus ſit, ciuitatis mores mutare volenti. Nam ſiue ad virtutis officia, ſiue contra ciues perducere velit, ipſe primus viam per quam ſequantur cæteri, ingrediatur oportet, omniáque in ſeipſo primum expreſſa præſcribat agendo, alia quidem laudans atq; honorans, alia verò vituperans, & eos qui non obediunt in ſingulis actionibus ſemper dedecorans. CLIN. Et quomodo reliquos ciues citò ſecuturos eſſe putamus, eum, qui ita ſuadet & cogit? ATH. Nemo vobis perſuadeat, ô amici, aliter vnquam citius & facilius quàm principum exemplo leges in ciuitate mutari. Neque aliter aut fieri nunc exiſtimetis, aut futurum. Profectò hoc nobis neque impoſſibile eſt, neq; factu difficile. Sed illud difficile factu eſt, raroq; longo in tempore factum, quod ſi quando contigerit, innumera ciuitati cui eueniet & immenſa bona efficiet. CLIN. Quid illud? ATH. Si quando diuinus amor temperatè iuſtéque agendi magnæ potentiæ innaſcatur, quæ aut in vnius ſita ſit poteſtate, aut in plurium principatu diuitiis vel nobilitate generis excellentium: aut ſiquando naturam Neſtoris quis reduxerit, quem & dicendi facundia, & temperantia vitæ multò magis, omnibus excelluiſſe ferunt, qualis quidẽ vir Troiæ temporibus fuiſſe dicitur, noſtris autem minimè: ſi inquam talis quandoque vir fuit, aut erit, aut nunc inter nos eſt aliquis, & ipſe beatè viuit, & illi quoque beati ſunt, qui fluentia ex ore modeſto audiunt verba. Eadem quoque de vniuerſa potentia ratio eſt, quòd videlicet cùm in eodem homine bene cum prudentia & temperantia ſimul potentia ſumma conuenerit, tunc demum gubernationis optimæ, optimarúmque legum elucebit origo, aliter autem nunquam. Verum hæc, tanquam fabula quædam, oraculorum ritu dicta ſint, oſtenſúmque ſit partim difficile eſſe ciuitatem bonis fundari legibus, partim verò ſi contigerit id quod diximus, longè omnium facilimum & breuiſſimi temporis opus. CLIN. Quo pacto? ATH. Sed conemur iam ciuitati tuæ

Difficile eſt fundare ciuitatem bonis legibus.

rem omnem accommodantes, tanquam ſeniores puerum, leges oratione confingere. CLIN. Aggrediamur iam id ſine mora. ATH. Deum in primis ad ciuitatis conſtitutionem inuocemus. Qui vtinam audiat, exaudiénſque propitius & benignus nobis adueniat, vnà nobiſcum ciuitatem & leges exornaturus. CLIN. Veniat opto. ATHE. Sed qualémnam politiam, id eſt Rempub. ciuitati tradere volumus? CLIN. Declara ſi placet, quid dicere velis, vtrum populi poteſtatem, vel paucorum, vel optimatum, vel regnum. Neq; enim tyrannidem te dicere arbitramur. ATH. Age iam vter veſtrûm prior mihi reſpondere vult, quænam ex his ſuæ patria reſpublica eſt? MEGI. Num par eſt, quia ſenior ſum, vt ipſe prior reſpondeam? CLIN. Fortè. MEG.. Cùm Lacedæmonicam hoſpes rempublicam mente reuoluo, non facilè tibi poſſum dicere, quomodo ſit appellanda. Etenim tyrannidi ſimilis eſſe videtur. Nam Ephororum poteſtas mirum in modum ibi tyrannica. Nonnunquam tanquam tamen præ cæteris ciuitatibus populari gubernationi apparet ſimillima. Negare autem eam eſſe optimatum rempublicam, omnino abſurdum. Regnum quoq; in ea perpetuum, quod omnium antiquiſſimum, tam à cæteris hominibus, quàm à nobis ipſis eſſe dicitur. Quare ita ſubitò interrogatus, reuera, vt dicebam, non poſſum in præſentia tibi diſtinctè quæ illarum ſit reſpondere. CLI. Mihi quoque Megille, perinde ac tibi contigiſſe videtur. Neſcio enim quam illarum potiſſimum Gnoſiam eſſe affirmem rempublicam. ATH. Veræ enim, ô viri optimi, reipulicæ vos participes eſtis. Quæ autem modò nominatæ ſunt, non reſpublicæ, ſed vrbium habitationes quædam ſunt, in quibus pars vna ſeruit alteri dominanti, & à partis dominantis potentia, tota nomen accipit gubernatio. Oportebat autem ſi hoc modo nominanda ſit ciuitas, Dei ipſius nomine nuncupari, qui illorum qui mentis compotes ſunt verus eſt dominus. CLI. Quis autem iſte Deus? ATH. An fabula pauliſper vtendum, ſi volumus commodè quod modò quæſitum eſt, declarare? An nõ ſic faciendum? CLI. Sic omnino. ATHEN. Multò ante habitationes vrbium, de quibus in ſuperioribus facta nobis mentio eſt, principatus quidam & gubernatio ſub Saturno valdè felix fuiſſe dicitur. Cuius imitationem quandam habet, quæ nunc ab optimatibus gubernatur. CLIN. Attentius ergo de ipſa, vt videtur, eſt audiendum. ATHE. Mihi quidem ita videtur, proptereáque in medium eam modò produxi. MEG. Rectè tu quidem, ac probè facies, ſi ſequentem fabulam quatenus conuenit, expoſueris. ATHENI. Faciam vt dicitis. Fama profectò beatæ illius vitæ ad nos vſque peruenit, copioſa ipſam omnia, ſuáq; ſponte parata habuiſſe. Cuius rei cauſa fuiſſe hæc traditur. Cùm intelligeret Saturnus, quemadmodum ipſi narrauimus, nullam hominis naturam res humanas ita gubernare poſſe, vt ſi omnib. arbitratu ſuo dominetur, laſciuiori ſuperbia iniuſtitiáque non repleatur: cùm hæc inquam non ignoraret, non homines, ſed diuinioris præſtantioriſque generis dæmones, ciuitatibus noſtris reges principéſque præfecit, quod non nos in ouium gregibus aliorúmque cicurum armentis facimus. Non enim bobus boues, nec capris capras præficimus, ſed nos ipſis genus melius dominamur. Similiter Deus homines amans, genus dæmonum generi noſtro præſtantius nobis præfecit, quod ſumma tam ſua, quàm

noſtra

Deus ante omnia opera inchoanda inuocandus.

noſtra facilitate noſtrarum rerum curam habebat, pacémque & pudicitiam, libertatem & iuſtitiæ copiam prębens, procul à ſeditione, ac felix hominum reddebat genus. Hic vtique ſermo veritate vſus aſſerit, ciuitatibus omnibus, quibus non Deus, ſed mortalis aliquis dominetur, nullam vnquam malorum laborúmque fore quietem. Sed omni ſtudio imitari nos iubet vitam, quæ ſub Saturno fuit, & quantum in nobis eſt immortalitatis, ipſi obtemperantes, priuatim & publicè domos ciuitatéſque gubernare, ipſam mẽtis in qualibet re diſpenſationem, legem nuncupantes. Nam ſi homo vnus, aut paucorum, aut etiam populi poteſtas, voluptati, & cupiditati deditum animum habeat, hiſque repleri deſideret, cúmq; id minimè aſſequatur, inexplebili inextinguibilique ardore & inſanabili morbo vexetur, dominetur autem ciuitati aut priuatis nonnullis, ſtatim ſpretis legib. non eſt, vt modò dicebamus, ſpes vlla ſalutis. Conſiderare decet, ô Clinia, vtrum huic rationi credendum ſit, an aliter faciendum. CLI. Neceſſe eſt vt credamus. ATH. Perſpicis tot legum ſpecies, quot & gubernationũ à quibuſdam exiſtimari. Gubernationum verò ſpecies, quot multi ponunt, paulò antè narrauimus. Neque de re vili nunc, ſed de re maxima nobis eſſe quæſtionem exiſtimes. Nam quo iuſtum & iniuſtum reſpicere debeat, rurſus in ambiguitatem incidit. Nec enim ad bellum, nec ad omnem virtutẽ referri leges debere aiunt, ſed ad illud potius quod conſtitutæ reipub. conferat, quæcũque illa ſit, vt dominetur ſemper, nec pereat. Iuſtiq; definitionem ſic natura optimè ſe habere contendunt. CLI. Quo pacto? ATHE. Quod potentiori confert. CLIN. Apertius dicito. ATH. Sic accipe. Leges vt aiunt, ſemper in ciuitate ponit, quod dominatur. Nónne? CLI. Vtique. ATH. Nunquid exiſtimas, inquiunt, vel populum ſuperantem, vel aliam quampiam rempublicam, vel tyranum, ad aliud potius ſponte leges laturum, quam ad vtilitatem ſuam, hoc eſt ſui principatus ſtabilitatem? CLI. Non ad aliud. AT. Siquis autem huiuſmodi leges tranſgrediatur iam poſitas, vt iniquus punietur ab eo qui has inſtitutiones induxit, iuſtáſque appellat. CLI. Sic apparet. ATH. Sic itaque iuſtum ſe ſemper habebit. CLI. Sic ſanè hæc aſſerit ratio. ATHE. Vna profectò hæc iniquitas ex illis eſt, quæ de principatu ſunt. CLI. Ex quibus? ATHE. Ex his inquã, quas ſuprà narrauimus, quos quibus imperare oporteat, exponentes. Diximus autẽ parentes filiis atq; nepotibus, ſeniores iunioribus, generoſos ignobilibus dominari debere: & alia quædã, ſi tenetis, quorum aliis alia impedimento ſunt, ex quibus vnum hoc erat. Adiecimúſq; Pindarum exiſtimare, ſecundum naturam ac iuſtum imperium eſſe, vt potentiora imbecillioribus dominentur. CLI. Hæc certè tunc dicta fuerunt. ATH. Conſidera iam quibus noſtra ciuitas committenda. Millies nanque in ciuitatibus nonnullis id contigit. CLIN. Quidnam? ATHE. Cùm de principatu certatũ eſſet, qui vicerunt, adeò ad ſe ſolos rem contraxerunt, vt nullum victis eorúmque poſteris magiſtratũ cõceſſerint, cauentes ſemper ne quis ex victis potentiam adeptus, inſurgat priorum memor malorum. Has quidẽ nos negamus eſſe reſpublicas, neque cẽſemus rectas eſſe eas leges, quæ nõ ſint communiter totius ciuitatis gratia poſitæ. Qui autẽ aliquarum partium gratia leges cõdunt, eos nõ ciues, ſed ſeditioſos putamus, & iura ſua fruſtrà ſic ab eis vocari cenſemus.

Hæc autem eam ob cauſam dicimus, quia nos tua in ciuitate non ideò magiſtratus alicui dabimus, quod diues ſit, aut huiuſmodi quicquam poſſideat, vt robur, magnitudinẽ, generis claritatem. Ei verò qui poſitis legibus parebit maximè, & hac re cæteris in ciuitate præſtabit, deorũ quoq; cultum & miniſterium dabimus, maximum quidẽ primo, ſecundum verò illi qui ſecundo loco excellet. Eadémque ratione ſequẽtibus ſingula pro dignitate diſtribuemus. Magiſtratus autem legũ miniſtros appellaui, non quia innouare vocabula cupiam, ſed quia putẽ ſalutem hinc maximè ciuitati fore, & contrariũ ex contrario. Interitũ enim paratum illi ciuitati video, in qua non lex magiſtratibus, ſed legi magiſtratus præſunt. Salutẽ verò illi, vbi lex ſeruientibus magiſtratibus dominatur. Cuncta certè bona, quæ dij ciuitatibus præbent, huic affore cerno. CLI. Per Iouẽ hoſpes acutè, vt ætas tua poſtulat, perſpicis. ATH. Iuuenis enim hęc obtuse admodum, ſenex acutiſſimè cernit. MEG. Vera loqueris. ATH. Quid verò deinceps? Nónne veniſſe iam ac adeſſe colonos arbitrari debemus, reliquúmq; ad eos ſermonẽ peragere? CLI. Quid prohibet? ATH. Sic itaq; ad eos dicamus. Deus, ô viri, ſicut antiquus quoq; ſermo teſtatur, principium, finem, & media rerum omniũ continens, recta peragit ſecũdum naturam procedens. Hunc ſemper iudicium comitatur, eos qui à diuina lege deſciuerint puniẽs. Cui quidẽ iudicio quicũq; felix futurus eſt adhęrẽs, humilis ſubſequitur atque cõpoſitus. Qui autẽ ſuperbia elatus eſt quòd pecunia vel honoribus antecellat, vel corporis forma polleat, qua cùm iuuenilis animus dementia ſimul ardeat & petulantia, quaſi nec principe nec duce vllo indigeat, ſed aliorũ ipſe ſufficiens ductor ſit, is penitus a Deo deſeritur. Deſertus autem, & alios huiuſmodi nactus, exultat omnia ſimul perturbans, multiſq; videtur minimè contemnendus. breui tamẽ poſtea inculpabili dei punitus iudicio, ſeipſum, domum ſuã, ciuitatémq; vniuerſam ſimul euertit. Cùm hæc igitur ita diſpoſita ſint, quid facere & cogitare, quidue cauere prudentẽ oportet. CLI. Nemini dubiũ quin cogitare quiſq; debeat qua ratione ex eorum numero ſit, qui deum ſequantur. ATH. Quænã igitur actio à Deo amatur, Deúmq; ſequitur? Vna certè, rationem vnam antiquam habens atq; præcipuã, quod ſimile ſimili, quod moderatum ſit, amicum eſt. Immoderata verò neq; inuicẽ, neq; moderatis ſunt amica. Deus profectò nobis rerum omniũ maximè ſit menſura, multóq; magis quàm quiuis, vt ferunt, homo. Qui igitur huic tali amicus fore ſtudet, eum neceſſe eſt, vt quàm maximè pro viribus talis efficiatur. Atqui ſecundum hanc rationem quiſquis hominum tẽperatus eſt, Deo eſt amicus. Similis enim. Imtẽperatus autẽ, diſſimilis, differẽs, & iniuſtus: cæteráq; ſimiliter ſecundũ eandem rationem ſe habent. Sed intelligamus ad hæc rationem illam ſequi omnium rationũ, vt arbitror, pulcherrimam atq; veriſſimam. Quod bonũ virum decet ſacrificare & cũ diis conuerſari, illóſq; proſequi orationibus, muneribus, alióque cultu diuino pulcherrimum, optimũ, commodiſſimum ad beatã vitam, idq; præ cæteris eſt decorũ. Malo autẽ contrà contingunt omnia. Impurus enim mali eſt animus, boni autem purus. Ab impuro autẽ capere munera, neq; bonum virum, neq; Deum decet. Fruſtra itaq; circa deos prophani laborant, quod oportunè faciunt omnes ſancti. Atqui ſignum quidem hoc eſt,

quò acié debemus intendere. Sagittæ verò ad illud, & quaſi ipſarum impetus, qualéſnam dici poſſunt, quæ rectiſſimè illuc ferantur? Principio poſt cœleſtium, ciuitatiq; præſidentium deorum honores, ſiquis terreſtribus diis paria, ſecunda, præcipua munera tribuat, rectiſſimè ſignum ipſum pietatis attinget, ita vt his qui ſupra hos ſunt, imparia & contraria iam ante relatis tribuat. Poſt deos iſtos dæmonibus vir mentis compos ſacrificabit, heroibúſque poſt dæmones. Sequuntur ſtatuæ patriorum deorú propriæ ſecundum legem conſecratæ. Demum viuentium cultus parentum, quibus fas eſt prima & maxima debita omnium antiquiſſima debitorum perſoluere. putare enim quiſq; debet, omnia quæ poſſidet, eorum eſſe qui genuerút & educarunt, ita vt illis hæc omnia pro viribus miniſtrare debeat, primùm quidé externa bona, deinde etiam corporis poſtremò quæ ad animum pertinét, hæc omnia videlicet mutuo data perſoluens, & pro curis doloribúſq; priſcis parentum erga ſe iuuenem, in ſenecta reddens, quando maximè indigent. In verbis quinetiam per totam vitam parentes venerari maximè decet. Leuium enim volatiliúmq; verború grauiſſima imminet pœna. Ná omnibus propoſita eſt Nemeſis iudicij angelus, huiuſcemodi omniú conſideratrix. Oportet itaque iratis animúq; explétibus cedere ſeu verbis ſiue rebus id faciant, non ignorantes patrem iure admodú filio valde ſuccenſere, ſiquando ab eo iniuriam ſibi fieri arbitretur. Mortuis verò parentibus monumenta decentiſſima, quæ temperatiſſimè ſtructa. Neq; conſuetam magnitudinem oportet excedere, neq; minora illis facere, quæ maiores genitoribus ſuis ſtruebant. Annuas quoq; curas defunctorú, quæ ornamentú afferút, inſtaurare decet, & noua quotidie repetita memoria ſemper parentes ſummopere honorare, impendio moderatè in languentes pro fortuna vtentes. Si hæc ſeruabimus, vitámq; ſemper ita agemus ſinguli, digna à diis cæteriſq; natura noſtra ſuperioribus omnibus præmia reportabimus, plurimum bona cum ſpe viuentes. Quæ verò erga filios & nepotes, conſanguineos amicos, ciues, peregrinos deorum cultus, & horum omnium conuerſationes operari quiſq; debeat, atq; ita vitá ſuam ſecundú legem illuſtrare, legum ipſarú tractatio demonſtrabit, partim quidem ſuadendo, partim verò duriores mores vi ſupplicióq; cogendo: atq; ita ciuitaté noſtram fauentibus diis, felicem beatámque efficiet. Quæ verò rurſus oportet neceſſariúmq; eſt, vt legiſlator, qui eadem quæ & ego agitet, ediſſerat, neq; tamen ſub ipſa legis forma commodè dicútur, horum exemplum in primis tam ipſi legumlatori, quàm his qui lege inſtituendi ſunt arbitror afferendú: deinde legum poſitioné incipiendá, reliqua omnia pro viribus diſcutiendo. Talia verò quomodo maximè habeát, haud ſanè facile vna quadam formula, velut typo, comprehendi poteſt. Sed ita de ipſis modú aliquem capiamus, ſiquid de ipſis aſſeuerare poſſumus. CLI. Dic age, quem modum? ATHEN. Vellé equidem eos ad virtutis officia perſuaſos maximè & obtemperantes eſſe, idq́ue legiſlator facere vbique conabitur. CLI. Quidni? ATHE. Quæ igitur dicta ſunt, nonnihil ad illud códucere mihi videntur, vt ſi non crudus omnino audientis animus ſit, mitior beneuolentiórq; in audiendis præceptis efficiatur, beneuolentior verò factus, facilius perdiſcat: quod ſi non omnino peragatur, aliquo ſaltem modo factú, ſatis eſſe putádum eſt. Non enim magna eſt eorú copia, qui optimi quàm maximè, & celerrimè conentur euadere. Heſiodú verò ſapientem multi prædicant, cùm dicat viam ad vitia planam eſſe, ac ſine ſudore peragi, cùm breuiſſima ſit. Ante virtutem verò, inquit, ſudoré dij immortales poſuerunt. Ac via quæ ad eam ducit, longa ardua, & aſpera primum: ſed poſtquam ad ſumma faſtigia peruétum eſt, quæ ardua via fuerat, facilem præſtat callem. CLI. Bene dicere videtur. ATH. Ita certè eſt. Verum quò ſermonis ſpectabat progreſſio, volo in medio vobis proponere. CLI. Ponas. ATH. Orationem ad legiſlatorem ſic vertamus. Dic nobis, ô legiſlator, Si ſcires quid agendú dicendúmq; nobis ſit, nónne diceres? CLI. Neceſſariò. ATHE. An non paulò antè dicentem audiuimus non debere legiſlatoré poetis permittere, vt quæcunque ſibi placent, effingant? Non enim intelligunt, quæ dicta cótra leges noceant ciuitati. CLI. Vera loqueris. ATH. Si de poetis hæc ad eum dixerimus, erúntne nobis modeſtè dicta? CLI. Quænam hæc? ATH. Vetus, ô legiſlator, fábula paſſim à nobis fertur, atque à cæteris omnibus confirmatur: poetam quando in muſæ tripode ſedet, non eſſe mentis compotem, ſed quaſi fontem fluere, & quæcunque influunt, prorſus effundere. Cúmque ars eius imitatio quædam ſit, & contrarios affectus hominum exprimat, ſæpe cogi poetam ſibiipſi cótraria dicere, neq; ſcire vtrum hæc an illa vera ſint. Legiſlatori autem non licet duo quædam diuerſa de vno in lege loqui, ſed vnum debet ſemper enunciare de vno. Id autem ex his quæ modò dicebas animaduertes. Cùm ſepulchrorum alia excedant, alia deficiant, alia mediú teneant, mediocria tu ſimpliciter laudaſti, fieríque ſola iuſſiſti. Ego autem ſi vxor mihi ditiſſima eſſet, iuberétq; vt eam magnificè ſepelirem, in poemate excedens ſepulchrú laudarem: pauper autem vir atque auarus, deficiens. Qui verò mediocres diuitias poſſidet, & ipſe quoque moderatus ſit, medium laudabit. Sed tibi non ita dicendú, ſicut dicebas modò, vt ſcilicet mediocre ſolummodo dicas, ſed quid quantúmque mediocre ſit, exponendum. Aliter ne putes orationem huiuſmodi legem eſſe. CLIN. Vera loqueris. ATHE. Vtrum qui legibus condendis incumbit, nihil tale in legum exordio dicet, ſed ſtatim qui faciendum ſit, & quid non, exponet, mulctáque impoſita ad aliam ſe legé vertet, nulla ratione ad exhortandum perſuadendúmque allata? Afferamus autem in medium modos medendi deos, quibus alij medici aliter curare conſueuerunt, vt quemadmodum pueri medicum orát, vt modò quàm facillimo eos curet, ita & nos legumlatorem. Quod vt fiat apertius, nónne dicimus quoſdam medicos eſſe, & quoſdam medicorum miniſtros, quos etiam medicos appellamus? CLIN. Sic omnino. ATHEN. Siue liberi ſint, ſiue ſerui, qui dominorum iuſſu, conſideratione, vſu, & experientia artem poſſideant, non autem ſecundum naturam, ſicuti liberi, qui & ipſi ſic didicerunt, & ſuos filios inſtruunt. An ponis duo hæc genera medicorum? CLIN. Quid prohibet? ATHE. Num igitur intelligis cùm ſerui & liberi in ciuitate ægrotent, ſeruos à ſeruis plerunque curari? Qui & in medicorum officinis verſantur, & omnia circumeút, nec rationem vllam de ſingulis ſeruorum morbis, aut reddunt, aut accipiút, ſed quæ vſu prodeſſe videntur, quaſi exactè ſcientes, tyrannorum inſtar ſuperbè & pertinaciter imperant, atque ita

Nemeſis

Heſiod.

à ſeruo ad ſeruú medentes tranſuolant. In quo ſanè ad curandos ægrotantes domino facilitaté parant. Liber autem medicus liberorum vt plurimú morbos curat atq; conſiderat, ita vt à principio morbi naturam perquirat, communitérq; cum ægrotante atq; eius amicis verſetur, tum diſcendo ab illis nonnihil, tum quoad fieri poteſt docendo, nec antè imperat quicquam quàm perſuaſerit. Atq; ita perſuadendo ſemper máſuetè ad ſanitaté perducere ægrotantes conatur. Vter melior eſt & medicus & exercitator, qui ſic, an qui modo illo medetur, atq; exercet? Qui videlicet dupliciter vim vnam perficit, an qui ſimpliciter, & eum qui deterior ex duobus atq; atrocior modus eſt, exequitur? CLI. Multú præſtat hoſpes, qui hoc dupliciter peragit. ATH. Vis ergo duplex hoc atq; ſimplex, quomodo in legibus ferédis fiat, cóſideremus? CLI. Volo equidem. ATH. Dic age per deos, quá legis conditor primá legem conſcribet? An non ſecundum naturá primum generationis in ciuitate principium ante omnia legibus exornabit? CLI. Planè. ATH. Principiú autem generationis omnibus ciuitatibus nuptiarum cóuentus atq; cómunio. CLI. Vtiq;. ATHE. Quare ſi nuptiales primùm leges ponantur, bene ad omné ciuitaté rectè conſtituendá poſitæ videbuntur. CLI. Sic eſt omnino. ATH. Simplicem ergo primú dicamus, quæ ſic ſe forſan habebit. Vxoré quiſque à trigeſimo anno vſque ad trigeſimumquintum ducat. Sin minus, pecunia mulctetur atq; dedecore: pecunia quidem tanta vel tanta, dedecore auté tali quodam vel tali. Et ſimplex quidé lex de nuptiis talis ſit, duplex autem talis. Vxorem ducere quiſq; debet cùm annos habet triginta, cogitans quòd natura quadam humanú genus quodámodo immortalitaté conſequitur. Cuius rei quiſque natura ſummopere cupidus eſt. Nemo enim eſt, qui nó deſideret perpetuú apud poſteros nomen habere. Genus itaque hominú immortale hoc modo in ſempiternum perdurat, quòd filiorum filios relinquendo, vnú & idem ſemper per generationem immortalitatem adipiſcatur. Nefas autem eſt immortalitate ſeipſum ſpóte priuare. Hac verò vltrò ille ſe priuat, qui filios & vxorem negligit. Quicunq; legi huic obtemperauerit, indemnis eſto. Qui verò non paruerit, & quinque ac triginta annos natus vxorem non duxerit, ne ſolitariam vitam lucro ſibi & voluptati fore cenſeat, tanta in annos ſingulos mulctetur pecunia, neq; eorum particeps honorum ſit, quos iuniores quotidie in ciuitate ſenioribus exhibét. Duabus his legibus inuicem comparatis, de ſingulis iudicare licet, vtrum oporteat eas duplices longitudine quàm breuiſſima cóſcribere, vt perſuaſiones ſimul interponantur & minæ: an minis vti ſolum, & ſimplices longitudine leges condere. MEG. Laconici moris eſt, hoſpes, breuiora ſemper eligere. Si quis auté in his me iudicem faceret, vt eligere mihi liceret ex his vtram velim legem in ciuitate, lógiorem eligerem: in cæteriſq; legibus omnibus, ſi duo hæc proponantur, ad hoc ipſum exemplar idé faceré. Oportet tamen præſentes leges & Cliniæ huic probari. huius enim ea ciuitas eſt, cuius vſui leges hæc conduntur. CLI. Probè tu quidem Megille. ATHE. De prolixitate quidem vel breuitate ſcribendi curare nimis ineptum eſt. Non enim breuiſſima aut longiſſima, ſed optima ſunt, vt arbitror, eligenda. Atqui & in legibus paulo antè propoſitis, non duplicitate ſolùm altera magis quàm altera ad virtutem confert: ſed quod de duplici medicorum genere dictú eſt, rectiſſimè eſt appoſitum. Quod quidem legiſlatorum nullus vnquam cogitaſſe videtur. Ná cùm liceat duobus quibuſdá ad ferédas leges, vi perſuaſionéq; vti, ad turbam diſciplinæ expertem, quoad poſſunt altero ſolum vtuntur. Non enim perſuaſioni minas coniungunt, ſed vim puram ſolummodo inferunt. Ego autem, ô vir beate tertium quiddam etiam faciúdum in legibus video, quod fieri nuſquam videmus. CLI. Quidnam? ATH. Quod per ea de quibus diſſeruimus nobis Deo quodam aſpirante factum eſt. Manè enim diſputare de legibus cœpimus, & iam meridies eſt, & hoc amœno in loco commodiſſimè requieſcimus, de legibus ſolummodo diſputantes. Et nunc primum tractandarum legum principium facere mihi videmur. Superiora verò cuncta exordia legum erant. Quorſum hæc? quia volebam dicere, quòd ſermonum omnium ceterorúmq; quibus vocis imitatio eſt, exordia ſunt, & quaſi quædam præludia, quæ artificioſam aliquam & vtilem ad rem dicendam tractationem habent. Nempe illis quæ citharœdici cantus leges vocantur, & reliquæ muſæ, procœmia mirè adinuenta præponuntur. Verarum autem legum, quas ciuiles eſſe dicimus, nemo vnquam procœmium aliquod aut pronunciauit, aut conſcriptum in lucem protulit, quaſi nullum natura ſit. Nobis autem mora hæc & diſputatio noſtra eſſe aliquod ſignificare videtur. Leges autem quæ modò duplices appellatæ ſunt, non duplices ſunt ſimpliciter, ſed duo quędam, lex, ac legis exordium. Atque ea quam tyrannico & medicorum ſeruilium imperio comparauimus, lex mera eſt. Quod verò antè poſitum fuit, ab hoc perſuaſorium dictum, reuera ad perſuadendum ſpectat quidem, ſed vim habet exordij. Nam vt beneuolentius audiant legiſlatoris imperium, quæ lex eſt, & propter hoc faciliùs ſuſcipiant ciues, idcirco tota illa oratio habita eſt, quæ ad perſuadendum eſt inducta. Qua propter vt mea ſententia fert, nó legis ratio, ſed procœmium, totum hoc meritò appellabitur. Poſt hæc auté quid inſuper addi deſidero? hoc ſanè. Oportere legiſlatorem exordium ſemper omni legi præponere, & in ſingulis in quo à ſeipſis differant, quatenus duæ illæ, quæ modò relatæ ſunt, differebant. CLI. Ego quidem núquam aliter virum harum rerum peritum leges ferre deſiderarem. ATH. Probè mihi, ô Clinia, eò dixiſſe videris, quòd omnibus legibus procœmium quoddam præerit, & quod oportet in omnis legú conſcriptionis principio, omni ſermoni præponere exordium legibus ſingulis accommodatum. Non enim parum eſt quod poſtea dicitur, nec parum refert claréne an obſcurè talia commemorentur. Si autem magnarum paruarúmque legum exordia ſimiliter confici iubeamus, non rectè iubebimus. Non enim in omni cantu, neq; in omni ſermone id faciendum. Nam etſi poſſit in omnibus inueniri, non tamen omnibus vtendum eſt. Id autem ipſi rhetori, cantoríque, & legum conditori ſemper eſt concedendum. CLI. Vera loqueris hoſpes. Sed ne vlterius immoremur, imo verò ad ſermonem propoſitum iam reuertamur, & ab illis incipiamus, ſi tibi placet, quæ ſuprà haud quaſi procœmio vtens dixiſti. Quare iterum, vt ludentes aiunt, meliora ab initio ſecunda reſumamus, quaſi certum procœmium, non quemlibet ſermonem vt nuper tractantes. Incipiamus itaque, & exordiri profiteamur. Ac de honore quidem deorum maiorúmq;

Homo generatione fit ſempiternus.

De exordiis.

rúmq; noſtrorum cura ſatis ſit dictum: cętera tranſigere annitamur, donec tibi videaris ſufficienter totum proœmium abſoluiſſe. Denique poſt proœmium leges aggredieris. ATH. Cùm de diis deóſque ſequentibus, & parentibus ſiue viuentibus ſiue defunctis ſatis per exordium dixerimus, vt nunc affirmamus, quod reſtat, vt tu iubere videris, in lucem eſt educendũ. CLI. Prorſus quidem. ATH. Poſt illa verò quæ ad animos, quæ ad corpora, quæ ad bona pertinent, quo ſtudio colẽda ſint communiter diſſerendo, ita determinare oportet, vt & dicentes & audientes diſciplinam pro viribus conſequamur. Hæc ergo poſt illa nobis reuera dicenda audiendáque ſunt. CLI. Rectè admodum loqueris.

DIALOGVS QVINTVS DE LEGIBVS, VEL, DE LEGVMLATIONE.

MARSILII FICINI ARGVMENTVM.

Mirabilia quotidie fieri videmus à magnete in ferrum, à ſuccino in paleas, à fulguribus in ſolida, ab ignito ſulphure in bombardã à tota natura vel in motu cœli, vel in artificioſa rerũ quæ gignũtur, formatione. Cauſas quidẽ ignoramus, neque tamen ob cauſarũ ignorationẽ negamus effectus fieri, quos videmus. Mirabilia rurſus fieri nonnunquã ab animis noſtris in oraculis cæteriſque prodigiis teſtis eſt non ſolum omnis hiſtoria, ſed autoritas etiam Mercurialis & Pythagorica atque Platonica. Et ſi ſtupendorum noſtræ mentis operum rationem certam facile omnes aſſignare non poſſumus, negare tamẽ opera vel facta fuiſſe, vel poſſe fieri, non debemus. Videmus ignem quò cœlo ſimilior eſt quã cætera elementa, eò mirabilius agere, vt breui ad ſuam trahat formã, quæ cætera tempore vix longiſſimo trahunt, neq; mixtionẽ perpetiatur, & cùm videtur diuidi diuidat, longiúſq; admodũ quàm cætera ſuum protendat effectum, & lõgiſſimè per lumen agat atq; momento. Verùm habet hoc à cœlo, & cœlum imagine ſui agit, id eſt lumine, quæ ignis vix naturali efficit qualitate. Quis enim dubitet cœleſtia per radios ſuos tã nobis occultos, quã manifeſtos ab ipſis velut imagines profluẽtes, mouere inferiora ſemper atq; formare? fermè nõ aliter, quã vultus ſpeculũ, & ſpeculum concauum materiam ſiccam poſitã è cõſpectu. Sed age iam in hoc ſpeculo & ſuperos in animam ſpeculemur. Quantò efficacior eſt ignis cæteris elementis, & igne cœlũ, tantò efficaciores cœlo ſunt ſpiritus, qui vel viuificant, vel mouent cœlum, vel viuificantium & mouentiũ ſunt conſortes. Spiritus ergo ſuperiores in noſtros vtpote conſortes, imaginum duntaxat ſuarum influxibus operãtur, quemadmodum vultus in ſpeculũ: atq; agendo in eas formant, ſimilimáſq; efficiunt: vſque adeò vt animæ ſæpe tam fermè mirabiliter, quam cœleſtes ſoleant, operentur. Quemadmodum verò ſpeculum ad imagines à vultu ſuſcipiendas quinq; modis præcipuè præparatur: primo quidẽ natura vitrea, deinde perſpicuitate, tertio lenitate, quarto reſiſtentia, quinto poſitione: ſic & animæ noſtræ ad influxas numinum præparantur. Primo quidem, quòd intellectuales naturæ ſunt ſicut & illa. Secundo, quando per intellectum, fide illis hærẽt indubia. Tertio, per voluntatem amore in illa ſeſe ardentiſſimo transferunt. Quarto, tota in illis firmiter memoria ſperant. Quinto, ſi corpus habeant, & natura illis accomodatum, & diligentia præparatũ, tunc in mẽtes noſtras à ſuperis ita labitur inſtinctus, vt à fidibus lyræ in fides ſimiliter temperatas. Tunc prodigia, ſomnia, vaticinia, oracula veniunt. Mitto quòd Iamblichus Prophyriuſq; narrant, oracula quædã per aquã fieri ſolita, quædam per aerẽ, quædam verò per ignẽ: fortè quia à dęmonibus, vel aqueis, vel aereis, vel igneis mittãtur. Fortè etiã quoniam locis & tẽporibus aliis atq; aliis, per occultas cauſas contigerit mentium humanarũ affectus ad ſuperiora cõuerti, cõuerſóſq; inde formari. Profectò noſtræ mẽtes in varia nimiũ diſtrahũtur. Verũ ſiquãdo integra virtute ſua ad cdrtũ opus vtãtur, ſicut & ignis tota intentione naturæ comburit, & cœlũ toto agit influxu, tunc Plato non dubitat mirabiliora à noſtris mẽtibus quàm ab igne vel cœlo, facilimè prouentura. Non dubitant & Auicenna Algazeléſque, neſcio qua forte ſæpe Platonici. Sed de his in Theologia latius diſputamus. Quibus euãgeliũ illud de fide motes permutatura, maximè cõfirmatur: confirmatur & plurima quæ Plato in libro ſuperiori & hoc quinto imò & ſequentibus omnibus de oraculis aſſerit, adeò vt non aliter, vel vrbis diſpoſitio, vel reipublicæ forma, vel ſanctio legũ ſeſe habeat, quàm per oracula cõprobetur. Verùm quamuis oracula tria cõmemoret, tamẽ cæteris inſuper vaticiniis quæ veriora forſan reperiri ſũt, autoritatẽ ſuã ad idẽ manifeſtè cõcedit. Sed iã ad argumẽtũ quinti proprium veniamus. Cùm igitur animus noſter ſpeculum ſit diuinorum, meritò poſt diuinorum cultum in quarto deſcriptum, mox in exordio quinti animum ipſum iubet coli, quaſi rem ſacram: & qui in ſuperioribus Pythagorea carmina eſt imitatus, in præſenti quoque animi cultu libenter Pythagorã ſuũ ſequitur præcipientẽ: Poſt deos maximè omniũ reuere teipſum. Quanti verò momenti ſit eiuſmodi reuerentia ad obſeruantiam legum, explicare nõ poſſem. Sed facit hæc, vt ſummatim dicã, vt quiſquis animi ſui quaſi numinis cõſpectũ aſſiduum reueretur, iudicem habeat intra ſeipſum: ad cuius legem, vel abſque legibus ſcriptis vitam ſuam perfectiſſimè dirigat, ac tandem facilè naturalis legis amore faciat, quæ cæteri vix ſcriptarum legum formidine faciunt. Proinde dum colendo animo diſputat, omnia de officiis præcepta tradit, tũ ad ſeipſum, tũ ad alios ad omnéſque virtutes priuatim & publicæ pertinẽtia quæ diſcere quiſque debeat atque ediſcere. Poſt hæc finẽ imponit exordio legum Vbi apparet totã de legibus diſputationem in tres præcipuè partes eſſe diuiſam. Primò quidẽ in proœmium, ab initio libri primi ad hanc vſque partem quinti productum: Deinde in ipſam legum diſpoſitionem. Et primò in leges ad rempublicã magiſtratuſque potiſſimum pertinẽtes. Deinde ad ſingulas ſpectates ciuiũ actiones. Meminiſſe verò te arbitror ſingulas præterea leges, ſingula habere proœmia. Principio legifer puriſſimos pro uiribus colonos eligat, atque paſtorum more puros ſegreget ab impuris. Luſtret quoq; ciuitatem, ac niſi ſumma cogat neceſſitas, non inferat violentiam. Adæquet cenſus pro viribus, ne alij ditiſſimi ſint, alij verò mẽdici. Caueatne quis iniuſtè diuitias cumulet. Neque luculentiſſimam conetur ciuitatem reddere, ſed iuſtiſſimam. Prædicet veritatem & apud homines, & apud deos eſſe maximè omnium venerandam. Item in peregrinos hoſpitalitatẽ, in ſupplices indulgentiam. Moneat vnũquenque animã erga ſeipſam amore falli, atque peruerti ſolere. Pręcipiat, ne quis abundans ipſe, patiatur proximũ eſurire. Collocet vrbẽ ſi poteſt in media regione ſingulas circũſpectans commoditates. In duodecim partes vrbem diuidat, totámque ſimiliter regionem. Sed cur in partes duodecim? vt intelligas molem tantam támque laborioſam vniuerſi ipſius auxilio indigere, quod eſt in ſphæras duodecim diſtributum. Item ciuitatem ad imaginem regni cœleſtis eſſe petendam. Cœleſtis autẽ ciuitas in ſigna duodecim, quaſi duodecim tribus eſt diſtributa. Nec ab re diis duodecim ciuitatem commendat. ſiquidem dij duodecim, ſignis cœli duodecim præeſſe dicuntur. Imò verò dij ſex, ſexque deæ. Iuno, Veſta, Minerua, Ceres, Diana, Venúſque: Mars, Mercurius, Iupiter, Neptunus, Vulcanus, Apollo. Præpone ſingulas ſingulis: membris quidem noſtris ſigna, Signis præterea deos. Arieti quidem & capiti noſtro Palladem. Tauro verò & noſtræ ceruici Venerem. Geminis & humanis brachiis Apollinem. Cancro pectorique Mercurium Leoni humeriſque Iouem. Virgini iliiſq; Cererem. Libræ & natibus, quod honeſtè dictum ſit, Vulcanũ, Scorpio & pudibundis Martem, Sagittario femorique Dianam. Capricorno & genibus Veſtam, Aquario cruribuſque Iunonem. Piſcibus pedibúſque Neptunum. Intellige per hæc ciuitatem totam non aliter vnum ex ciuibus multis, quàm vnum corpus ex multis membris eſſe debere. Alia verò numina maſculina, alia fœminina idcircò dicũtur, vt cognoſcas & quæ ad materiam paſſionéſque, & quæ ad formas actionéſque pertinent, à ſuperis gubernari. Verùm cur Plato præcipuã verbis accẽ, Veſtæ, Ioui, & Palladi cõſecrat? Intellige in diuinis tres omnium fontes exiſtere. Veſtam quidem eſſendi fontẽ, Iouẽ uiuendi, Mineruã intelligendi. Atq; in his omnibus auxiliũ à ſuperis obſecrandum. Vbi verò Plato commendat partitionem domiciliorũ agrorúmq; in quinquies mille & quadraginta, oſtẽdit eiuſmodi numerum commodiſſimas in ſe multáſq; deinceps deſtributiones partium cõtinere. Quod quidem & in ſequẽtibus paulatim aperietur & vel mediocri arithmetræ poteſt eſſe perſpicuum. Notabis vbi de communi ciuium vita differit, præceptum de euangelica dilectione & charitate mirandum. Item patriam magis quàm matrem eſſe colendam. Quódue patriã inquit immortalem deã eſſe vel de diuina terreni orbis anima, vel de numine patriæ patrono, vel de cœleſti patria dictũ puta.

AVDIAT iam reliqua, quicunq; paulo antè de diis chariſſimiſque genitoribus audiebat. Cuiuſq; enim animus, omniũ ſuarum rerum poſt deos, cum ſit maximè ſuus, diuiniſſimus eſt. Quæ verò ſua ſunt, bifariam diuiduntur. Et potentiora quidẽ ac meliora dominantur, imbelliciora verò deterioráq; ſeruiunt. Profectò quæ dominantur, præ illis quæ ſeruiunt, ſemper ſunt honoranda. Quapropter meritò poſt dominantes deos eóſq; qui illos ſequũtur, animum noſtrũ colendum, ſecundóq; loco habendum iubeo. Nemo autem, vt breuiter dicam, rectè animũ ſuum honorat, quamuis videatur. Diuinum enim bonũ eſt honor. Malorum autem nihil eſt honorandum. Quiſquis igitur putat vel ſermonibus quibuſdam, vel muneribus vel obſequiis animum ſuum poſſe extolli, ſi meliorem ipſum ex deteriore non reddit, quáquam honorare videtur, minimè tamen id facit. Nã ſtatim à pueritia vnuſquiſque ſufficiẽtem ad omnia cognoſcenda ſe putat, & honorare ſuum animum opinatur laudando, permittendóq; ſibi quicquid libuerit agere. Nos autem dicimus eum qui hæc agit animum non honorare, ſed lædere, quem tamen ſecundo loco poſt deos dicimus honorãdum.

Verus & falſus animi cultus.

Sed neq; ille eum honorat, qui peccatorum ſuorũ, plurimorúmq; & maximorum ſcelerũ, nõ ſeipſum, ſed alios cauſam ducit. Qui ſanè ſeipſum ſemper excuſans honorare videtur animum, longè tamen abeſt, cùm obſit. Neq; etiã cùm præter rationem laudémq; legumlatoris voluptatibus quis indulget, animũ ſuũ honorat: deiicit enim ipſum, cùm malis & pœnitentia repleat. Neq; etiam tunc honorat, quãdo labores lege laudatos, metúſque ac dolores ferendos nõ ſuſcipit, ſed cedit atque ſuccũbit. Hæc enim agens omnia, animum ſuũ decorat. Sed nec quando hanc vitam ſummum bonũ cenſet, imò tunc etiam vituperat. Nã animo exiſtimanti omnia apud inferos mala eſſe, protinus aſſentitur, neq; reſiſtit, docẽs ipſum atque redarguẽs. quaſi ignoret, vtrum contrà quæ apud deos inferos ſunt, omniũ bonorum nobis maxima ſint. Pręterea qui virtuti formam corporis anteponit, animã verè penitúſq; dedecorat. Nempe corpus anima venerabilius arbitratur. In quo certè vehementer errat. Nihil enim terrenũ rebus cœleſtibus venerabilius eſt. Et qui de animo aliter ſentit, quàm mirabilem rem negligat, prorſus ignorat. Nec rurſus qui pecuniam iniuſtè cupit, aut poſſidens iniuſte, nõ dolet, muneribus animum ſuũ exornat, ſed ad hoc lõgiſſimè abeſt. Quod enim venerabile pulchrúmq; in animo eſt, paruo pro auro prodit, cùm totũ quod ſuper terram, quódue ſub terra eſt aurũ, virtuti compenſari dignè non poſſit. Deniq; vt ſummatim dicã, quicũque illa quæ legiſlator turpia maláq; putat eſſe, omni ſtudio nõ fugit, nec pro viribus ſequitur eaquę bona & pulchra ſtatuit, nec videt in his omnibus quàm turpiter, & fœdè diuiniſſimum animum ſuũ afficiat. Maximã enim ſecundũ iuſtitiã vltionẽ malè agẽdi, nemo, vt vno uerbo dicam animaduertit. Maxima verò eſt, vt quis malis hominibus ſimilis efficiatur, factúſq; ſimilis bonos & uiros & ſermones fugiat, ſeq; ipſum ab eis ſeiungat, improbis autẽ adhæreat, & eorũ cõſuetudinem amplectatur. Eum verò qui ſe his immiſcuit, neceſſe eſt eadem pati & agere, quæ tales agere & loqui inter ſe cõſueuerunt. Ac paſſio quidem huiuſmodi iuſtitia nõ eſt. Iuſtitia enim & iuſtũ, honeſtũ eſt. Vltio verò paſſio iniuſtitiæ ſequax: in quam & qui non incidit & qui incidit malus miſerq; eſt: ille quoniam nõ ſanatur, hic, quoniam vt multi ſeruẽtur, ipſe perit. Honor autem eſt, vt totum ſimul complectar, meliora ſequi, & ex peioribus quæcunque meliora fieri poſſunt, ad melius quàm optimè reducere. Homini profectò nihil animo aptius & ſagacius eſt ad fugiendũ malum, & ad inueſtigandum eligendumq; quod eſt omnium optimũ, eiq; per omnem vitam firmiter adhærendũ. Idcircò illi ſecundo ſtatutus eſt honor.

Tertius honor corpori habendus.

Tertium deinde honorem ſecundũ naturã quiuis intelliget corpori conuenire. Cõſiderare oportet qui veri honores ſint, quiue adulterati: quorũ differentia à legiſlatore declaranda mihi videtur. Vtputa honore dignum corpus eſſe, nõ quod formoſum aut robuſtum eſt, aut velox, vel magnum, vel ſanum, quamuis multis id videatur, neq; quod contrariis modis affectum. Nempe quæ medium iſtorũ omniũ habitum tangũt, ea longè moderatiora tutioráque cenſenda ſunt. Altera enim inflatos, & audaces animos reddunt: altera deiectos atque illiberales. Similiter pecuniarum prædiorúmque & cenſus poſſeſſio ſe habet. Excedens enim & priuatim & in ciuitatibus inimicitias ſeditionéſque parit. Deficiens autem vt plurimum ſeruitutem. Nemo igitur liberorum gratia pecuniis cumulandis incumbat, vt ditiſſimos eos relinquat Neq; enim ipſis, neque ciuitati id cõducit. Sed cenſus iuuenum tum adulatione vacuus, tum rerum neceſſariarum non indigens, omnium decentiſſimus & optimus eſt. Nam hic nobis ad omnia conſonans accommodatuſq;, vitam à doloribus tutam reddit. Liberis ergo non auri, ſed pudoris multum oportet relinquere. Putamus autem impudentiam iuuenum caſtigando id nos imperaturos. Sed non ea caſtigatione, quam iuuenibus incutiunt, dicentes quòd adoleſcentem oporteat in omnibus verecundum eſſe. Sapiens itaq; legumlator ſenioribus præcipiet potius, vt ſint coram iunioribus verecundi, ac ſummopere caueant ne quis iuuenum eos aut videat, aut audiat agentes turpe aliquid, vel loquentes. Nam vbi ſenes minus pudici ſunt, neceſſe eſt ibi iuuenes impudentiſſimos eſſe, præſtans enim & iuniorum & ſeniorum diſciplina eſt, non verborum increpatio, ſed vt quæ increpando quis diceret & monẽdo, eadem ipſe in omni vita facere videatur. Quiſquis præterea cognationem & vniuerſam ſub eiſdem penatibus generis cõmunionem honorat & colit, hos deos meritò propitios in liberis procreandis habebit. Amicorum quoque & ſodalium in vitæ conſuetudinę ſummam beneuolentiam conſequetur, qui illorum in ſe obſequia maiore pręſtantioráq; putabit quàm illi, ſua verò in illos beneficia minora quàm ipſi exiſtimabit. Atqui & erga ciuitatem ac ciues optimè ille ſe geret, qui omni victoriæ quæ in Olympicis, aliiſque tam belli quam pacis certaminibus comparatur, illam gloriam anteponet, quam patriis legibus miniſtrando nanciſcitur: atque in hoc miniſterio cæteris omnibus per totam vitam præſtare conabitur.

Officia erga patriam.

Erga peregrinos.

Ad peregrinos verò ſanctiſſima eſſe fœdera quiſque cogitet. Fermè enim omnia peregrinorum & contra peregrinos à ciuibus peccata vltori deo magis curæ ſunt. Nam cùm peregrinus amicis cognatiſq; careat, maiorem & apud deos & apud homines meretur miſericordiam. Quare qui magis vlciſci poteſt, is ad ferendum auxilium eſt paratior. poteſt autẽ maximè hoſpitalis